

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління капіталом банку за матеріалами АТ «Ощадбанк»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС. 022321.01.19.00

Виконав: студент II курсу, група ФБСм-22-1 _____ Руслан ХАРЧОВ
Підпис, дата Ім'я прізвище

Керівник: канд. техн. наук, доцент _____ Ірина ФОРКУН
Підпис, дата Ім'я прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис, дата Ім'я прізвище

_____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні основи управління капіталом банку	9
1.1 Економічна сутність, структура, функції, принципи та підходи до класифікації капіталу банку	9
1.2 Концептуальні засади функціонування та особливості управління капіталом банку	18
2 Формування аналітичного підґрунтя управління капіталом банку	27
2.1 Аналітичні аспекти розвитку банківської системи України та оцінка управління капіталом в 2020-2022 р.р.	27
2.2 Загальна характеристика та оцінка фінансових показників діяльності АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р.	40
3 Напрями вдосконалення управління капіталом банку на прикладі АТ «Ощадбанк»	51
Висновки	64
Список використаних джерел	67
Додатки	73

Вступ

Ринок є складним і багатогранним явищем. Ринкові відносини, які складаються в різних країнах світу, суттєво відрізняються за ступенем розвитку, рівнем зрілості, особливостями модифікації, історичними, соціальними та іншими ознаками.

Повноцінне та ефективне функціонування ринкової системи господарювання неможливе без фінансових та юридичних інститутів, які виступають активними учасниками фінансового ринку. Саме банки забезпечують організацію грошових потоків та безперервний процес суспільного відтворення. Зокрема, банкам належить ключова роль у мобілізації тимчасово вільних коштів та спрямуванні акумульованого капіталу в необхідних обсягах на розвиток галузей економіки, що має сприяти економічному зростанню та підвищенню матеріального добробуту громадян України.

В умовах кризових явищ та воєнного стану загострюються питання забезпечення стабільного економічного розвитку України, що значною мірою залежить від надійності вітчизняної банківської системи. Визначним чинником у формуванні довіри інвесторів і вкладників до банків є їх фінансова стійкість, надійність та стабільний розвиток. А це, в свою чергу, передбачає ефективне формування банківського капіталу, що є основою виконання банками своїх функцій та мінімізації фінансових ризиків. Особливо актуальною дана проблема стала в умовах війни, яка наражає вітчизняні банки на ризики недоотримання нормативного розміру власного капіталу через реалізацію неефективної політики управління, що може спричинити поглиблення недовіри клієнтів та відтік капіталу.

Негативні аспекти впливу на вітчизняне банківництво та ризики збитків в результаті зовнішніх та внутрішніх чинників впливу особливо гостро формують проблематику розробки ефективної системи управління

формуванням і використанням капіталу комерційного банку, адже перебування обсягів капіталу в межах встановлених нормативів ще не є запорукою ліквідності, фінансової стійкості та прибутковості діяльності банку. Варто також акцентувати увагу на тому, що капітал банку і його оптимальні обсяги є запорукою стабільності, захисту інтересів його вкладників, подушкою безпеки для банківської установи, підґрунтям для розвитку активних операцій банку. Саме тому проблема управління капіталом як постійним балансом між ефективністю його формування, використання і ризиками є значимою для банку і актуальною для дослідження.

Аналіз наукових публікації свідчить про те, що проблематиці управління капіталом банку приділяється достатньо уваги у вітчизняній та міжнародній банківській теорії та практиці. Заслужують на увагу наукові доробки та практичні дослідження: Алексєєв І.О. [6], Бобиль В.В. [4], Бодрецький М. В. [5], Вовчак О.Д. [8], Гладких Д. М. [9], Дроботя Я. А. [11], Зянько В. В. [3], Мойсеєнко І.П. [25], Мулик Т.О. [26], Чорна О. Є. [40], Шумкова В.І. [41] та ін.

Незважаючи на глибину наукових досліджень, проведених за даним напрямом, забезпечення ефективного формування достатнього обсягу власного капіталу, необхідного для покриття ризиків, які приймаються банками у їх фінансово-економічній діяльності та ефективного управління в контексті підтримки фінансової стійкості і стабільності банку обумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є висвітлення теоретичних основ формування та ефективного управління банківським капіталом задля досягнення банком фінансової стійкості і стабільності діяльності.

Для досягнення поставленої в кваліфікаційній роботі мети нами визначені наступні завдання:

- дослідити економічну сутність, структуру та підходи до класифікації капіталу банку;

- визначити концептуальні засади функціонування та особливості управління капіталом банку;
- дослідити сучасні аспекти розвитку банківської системи України та здійснити оцінку управління капіталом в 2020-2022 р.р.;
- дати загальну характеристику та здійснити оцінку фінансових показників діяльності АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р.;
- визначити напрями вдосконалення управління капіталом банку на прикладі АТ «Ощадбанк».

Об'єктом дослідження є процеси управління капіталом банку.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти управління капіталом банку.

Для вирішення поставлених в кваліфікаційній роботі завдань використані методи аналізу, синтезу, системної оцінки, індукції та дедукції, групувань, графічного аналізу тощо.

В якості інформації для проведення аналітичної частини дослідження були використані дані наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, чинні законодавчі та нормативно-правові акти, методичні рекомендації і звітно-статистичні дані Національного банку України та АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні положень та розробленні практичних рекомендацій щодо напрямів вдосконалення управління ліквідністю банку, а її найбільш вагомими результатами є:

дістали подальшого розвитку:

- систематизація компонент та регулюючих заходів в системі управління капіталом банку, використання яких дозволить мінімізувати ризики та ефективно управляти ним;
- процес стратегічного управління капіталом банку, який дозволить не лише забезпечити ефективне використання наявного капіталу, але й контролювати його достатність і адекватність у довгостроковій перспективі;

– механізм формування власного капіталу банку, який дозволяє комплексно здійснювати управління формуванням в використанні власного капіталу банку і ґрунтується на здійсненні поетапного вибору та використання джерел, методів, важелів, інструментів, заходів забезпечення достатності та якості власного капіталу банку. Реалізація запропонованого підходу спрямована на забезпечення підвищення ефективності управління власним капіталом банку та зростання його капіталізації.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні наукових підходів, які направлені на вирішення проблем управління капіталом банку.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження публічно обговорювались та апробовані на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи магістра. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 73 сторінку, що містять 18 таблиць та 10 рисунків. Список використаних джерел нараховує 44 найменування.

1 Теоретичні основи управління капіталом банку

1.1 Економічна сутність, структура, функції, принципи та підходи до класифікації капіталу банку

Перетворення, що відбуваються в вітчизняній банківській системі, загострили потребу раціоналізації банківської діяльності із залучення і розміщення грошових ресурсів. Ризик збитків, з якими зіштовхується банківська система, обумовлює необхідність розробки комплексної банківської політики, в якій чільне місце займає управління капіталом банку.

Питання ефективності формування капіталу банку є одним із найактуальніших та найбільш дискусійних в сучасному фінансовому менеджменті банку. Створення достатнього рівня банківського капіталу за для забезпечення фінансовими ресурсами країни, навіть за несприятливих фінансово-економічних умов, є надзвичайно актуальною проблемою сучасної науки та практики.

У загальній теорії банківської справи наразі не існує усталеного трактування сутності капіталу банку. Його неоднозначне трактування гальмує розвиток теоретичних засад і ускладнює побудову та удосконалення механізму управління банківським капіталом. Різне сприйняття капіталу банку суб'єктами ринкових відносин стає джерелом суперечностей, які знаходять своє відображення в практичній діяльності банківських установ.

Тому для узагальнення поняття «банківський капітал» проведемо порівняння поглядів відомих вчених за допомогою методу аналізу наукових джерел (таблиця 1.1).

Аналізуючи навчальну і наукову літературу присвячену питанням банківництва, автори розрізняють поняття «банківського капіталу» та «власного капіталу».

Таблиця 1.1 - Термінологічний аналіз поняття «капітал банку» та «власний капітал банку»

Автор / джерело	Наукова думка
1	2
	«КАПІТАЛ БАНКУ - ...»
Вовчак О. Д., Дмитренко І. Б. [7]	«частина банківських ресурсів, яка використовується у процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку і виступає основною категорією, здатною нівелювати ризики, на які наражається банк у процесі діяльності, та забезпечити його стале функціонування в періоди економічних коливань»
Мишкін Ф. [23]	«різниця між сумою активів і пасивів, яка утворює чисті активи. Такі кошти залучаються шляхом продажу нових акцій, формуванням нерозподілених доходів, а також спеціальних резервів на випадок неповернення позик»
Мулик Т.О., Мулик Я. І. [26]	«грошові кошти та виражена у грошовій формі частина нематеріальних, матеріальних та фінансових активів, що є у розпорядженні банків та використовуються ними для здійснення операцій з метою отримання прибутку»
Ситник Н.С., Сташишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. [2]	«це фонд ресурсів, що були внесені замовниками, акціонерами (учасниками) банку, і належать їм»
П'єр-Ів Тораваль [44]	«сума власного капіталу, необхідна для покриття всіх ризиків, які приймає на себе конкретна банківська установа», «інструмент внутрішнього управління для банківських менеджерів, що прагнуть забезпечити достатній рівень прибутку для акціонерів і оптимальне розміщення власного капіталу у різних сферах банківського бізнесу»
Тьєссе М., Труссард Ф. [43]	«грошові кошти, що необхідні для покриття основних ризиків у фінансово-економічній діяльності банківської установи. Необхідна для цього сума економічного капіталу встановлюється виходячи із вимог зовнішнього економічного середовища та вимог зовнішніх контрагентів, а також з урахуванням внутрішніх управлінських проблем»

1	2
	«ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ БАНКУ - ...»
ЗУ «Про банки і банківську діяльність» [34]	«власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань»
Алексеєнко М. Д. [12]	«грошові кошти та виражену у грошовій формі частину матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, які перебувають у розпорядженні банків та використовуються ними для здійснення активних операцій і надання послуг з метою одержання прибутку»
Левицький В.В. [20]	«це спеціально створювані фонди і резерви, призначені для забезпечення його економічної стабільності та погашення можливих збитків, які перебувають у користуванні банку впродовж усього періоду його функціонування»
Лисенок А.В. [21]	обсягом власних ресурсів засновників і акціонерів банку, який внесений ними для отримання доходів із врахуванням ризикованості банківської діяльності. Здатність власного капіталу виконувати захисну, оперативну і регулюючу функції підвищує його роль у загальному управлінні фінансово-економічною діяльністю банку
Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Коваль Н. О., Ткачук Л. М. [3]	«це грошові кошти, внесені акціонерами або засновниками банку до статутного фонду (капіталу) (величину капіталу, на яку отримано письмові зобов'язання акціонерів (пайовиків) банку на внесення коштів за підпискою на акції (паї) називають підписним капіталом), а також кошти, утворені в процесі подальшої діяльності банку»
Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г. [24]	«спеціально створені фонди і резерви, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків і ті, що перебувають у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування»
Петик Л.О., Підкорчевна В.В. [31]	«капітал, сформований за рахунок власних коштів, тобто залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань, залучений з метою здійснення банківської діяльності задля одержання прибутку»
Роберт Л. Бернс [42]	«абсолютна сума фінансових ресурсів, необхідна для адекватної підтримки прийнятих конкретних ризиків»

Вважаємо, що капітал банку – це частина банківських ресурсів, що є у його розпорядженні та використовуються ним для здійснення операцій з метою отримання прибутку, забезпечення від ризиків та забезпечення стабільності і надійності функціонування в умовах викликів та загроз (авт).

«Власний капітал виступає основою формування капіталу банку, є одним із базових елементів стабільності та надійності, формується за рахунок коштів його власників, використовується в процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку, сприяє підвищенню довіри клієнтів до банку в результаті виконання властивих йому функцій (захисної, оперативної, регулювальної)» [29].

Банківський капітал формується за такими критеріями:

- наявність права володіння: власний капітал банку формується із внесків акціонерів банку і прибутку в процесі діяльності банку;
- «наявність права функціонування: використання залучених коштів для активних операцій банку» [25];
- забезпечення стабільності: стійкість обсягу й ефективності використання.

Структура власного капіталу банку є досить складною, що визначається низкою обставин, зокрема:

- необхідністю дотримання певних економічних нормативів;
- потребою у формуванні резервів на випадок непередбачених ситуацій;
- потребою у формуванні різних фондів, призначених для реалізації політики розвитку банку.

В міжнародній практиці існує така загальноприйнята класифікація основних видів банківського капіталу:

- звичайний акціонерний капітал - номінальна вартість звичайних акцій, за якими банк сплачує нефіксовані дивіденди;
- привілейований акціонерний капітал - номінальна ціна привілейованих акцій, за якими банк сплачує фіксовані дивіденди;

- емісійні чи курсові різниці - між номінальною і ринковою ціною акцій;
- нерозподілений прибуток - чистий прибуток після сплати дивідендів;
- резерви, акції дочірніх компаній банку в інших галузях економіки;
- субординовані зобов'язання - довгостроковий запозичений капітал зовнішніх інвесторів.

Натомість вітчизняна класифікація складових банківського капіталу передбачає розподіл його на такі основні елементи, що подані на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Структурні елементи капіталу банку за вітчизняною класифікацією

Джерело: складено за матеріалами [34]

Ключовим показником, визначеним чинним законодавством України, який характеризує рівень капіталізації банку і банківської системи загалом, є регулятивний капітал.

Регулятивний капітал – «сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються цим Законом та нормативно-правовими актами Національного банку України» [34].

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, головним призначенням якого є «покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків» [26]. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [17] встановлює, що регулятивний капітал банку складається із основного капіталу (1-го рівня) та додаткового капіталу (2-го рівня). Складові регулятивного капіталу банку подано на рисунку 1.2.

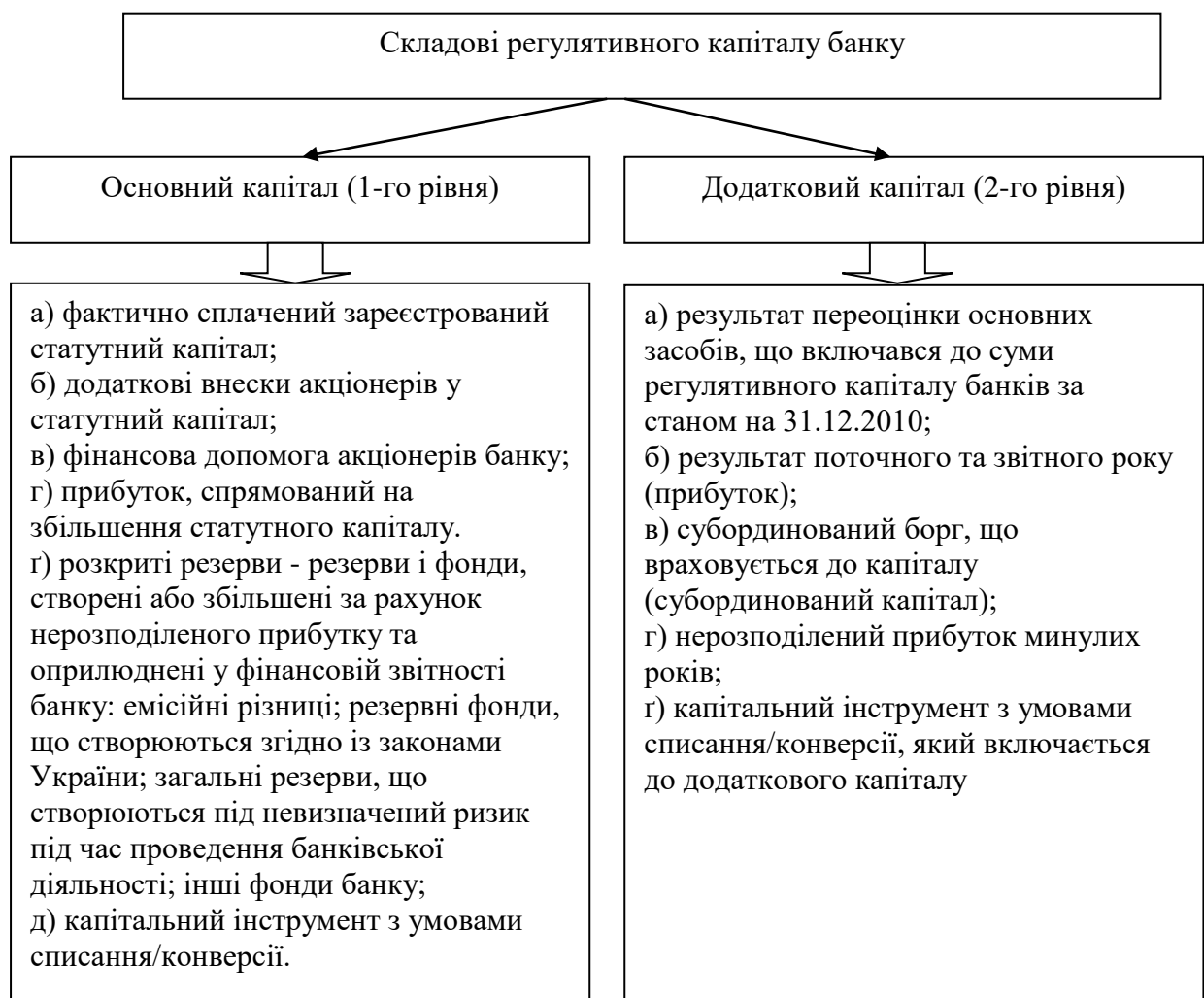

Рисунок 1.2 - Складові регулятивного капіталу банку

Джерело: складено за матеріалами [34]

Основний капітал банку включає «статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до

курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів» [34].

Додаткового капітал банку включає результат переоцінки основних засобів, поточний прибуток, що зменшений на суму недоотриманих нарахованих доходів, субординований борг та нерозподілений прибуток попередніх років.

Сучасні наукові фахові джерела виокремлюють наступні функції банківського капіталу, що подані на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 - Функції капіталу банку

Джерело: складено за матеріалами [8-9]

Основними принципами функціонування капіталу банків є «комплексність, функціональність, ефективність, адаптивність та прозорість» (рисунок 1.4) [36].

Рисунок 1.4 – Принципи функціонування капіталу банку

Джерело: складено за матеріалами [36, 3]

Комплексність передбачає, що всі заходи, які пов'язані із процесом формування власного капіталу, необхідно забезпечувати у взаємозв'язку із іншими напрямками діяльності банку.

Функціональність передбачає, що всі складові мають мати чітко визначені завдання і спрямовані на досягнення єдиної мети – формування високого рівня достатності капіталу банку.

Адаптивність, тобто здатність змінюватися і вдосконалюватися під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Ефективності передбачає забезпечення максимальної реалізації потенційних можливостей банку щодо забезпечення достатнім обсягом власного капіталу.

Прозорість і відкритість забезпечує надання акціонерам, інвесторам та клієнтам повної інформації, яка стосується власного капіталу банку.

«Багатофункціональне призначення власного капіталу робить його неоднорідними за своїм складом» [3]. Це в свою чергу дозволяє виділити ознаки класифікації та згрупувати види власного капіталу за даними ознаками (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Класифікаційні ознаки та види власного капіталу банківської установи

Ознака	Види власного капіталу
За організаційно-правовою формою діяльності	акціонерний власний капітал
	пайовий власний капітал
За резидентністю	національний
	іноземний
За формою власності	приватний
	колективний
	державний
За способом розрахунку	балансовий капітал
	регулятивний капітал
	економічний
Характер використання власниками	власний капітал, що нагромаджується
	власний капітал, що споживається
За характером використання у банківській діяльності	робочий власний капітал
	неробочий власний капітал
За джерелами формування	статутний капітал
	резервний капітал та інші фонди
	накопичений (нерозподілений) прибуток
	емісійний дохід
За призначенням	оновний капітал (для забезпечення діяльності)
	додатковий капітал (для покриття ризиків)
	резервний капітал (для регулювання розміру)
Форма інвестування	грошова
	матеріально-речова
	фінансові активи

Джерело: складено за матеріалами [2, 3, 8, 21]

Дослідження сутності та функції власного капіталу банку вказують на його динамічну й функціональну природу, яка забезпечує ведення активної банківської діяльності починаючи із самого утворення. Функціональність банківського капіталу забезпечує збереження довіри до банківських установ зі сторони домогосподарств, а здійснення поточних та стратегічних функцій забезпечує реалізацію фінансової стійкості банківської системи.

1.2 Концептуальні засади функціонування та особливості управління капіталом банку

Поняття «управління» є багатозначним та дуже важливим. Управління носить усвідомлений характер та має цілі, на досягнення яких воно спрямовано. «Управління – це процес планування, організації, мотивації та контролю організації з метою досягнення координації людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань» [16]. Класично розрізняють внутрішнє та зовнішнє управління. Внутрішнім є управлінням, при якому керуючий вплив формується всередині керованої системи, а під зовнішнім – таке управління, за якого керуючий вплив надходить в керовану систему ззовні. Різновидом внутрішнього управління, яке відіграє головну роль в управлінні, є самоврядування, за якого внутрішнє управління переважає над зовнішнім.

В системі управління завжди присутні дві обов'язкові складових: суб'єкт та об'єкт. Суб'єкт – це активна частина всієї системи управління, яка розробляє та здійснює керуючий вплив, який надходить до пасивної, керованої частини даної системи, тобто до об'єкта управління.

На процес управління капіталом банку мають вплив зовнішні та внутрішні фактори, від стану яких залежить результат діяльності керованого об'єкта. Внутрішні фактори при цьому є першорядними, від них залежить формування стратегічної мети управління банківським капіталом, а також загальний фінансовий стан банківської установи.

До внутрішніх факторів управління капіталом банку можна віднести:

– розмір активних операцій: орієнтуючись на окреме коло клієнтів, банки мають мати власний капітал в такому обсязі, щоб могли задовольнити потреби постійних клієнтів в позикових коштах без порушення встановлених нормативів;

– специфіку клієнтів банку: переважання серед клієнтів банку великих підприємств вимагає від нього більшого розміру власного капіталу при тому ж самому обсязі активних операцій порівняно із тим банком, який орієнтується на дрібний бізнес, оскільки в першого банку будуть більші ризики принаймні на одного позичальника;

– характер та рівень ризику активних операцій: «орієнтація банку на здійснення операцій, пов'язаних зі значним ризиком, із використанням новітніх технологій вимагає від банку більшого розміру власних коштів, і, навпаки, переважання в кредитному портфелі банку позик із мінімальним ризиком уможливорює відносне зменшення обсягу власного капіталу банку» [29]. Вважаємо, що внутрішні фактори залежать від особливостей діяльності кожного окремого банку, зокрема від напряму його діяльності, мети кредитної і депозитної політики банку, якості фінансового і організаційного менеджменту, маркетингу банку.

До зовнішніх факторів управління капіталом банку відносять:

– рівень інфляції, який вказує, як змінилися ціни в економіці, та вимірюється за допомогою індексів цін (індексу споживчих цін і дефлятора ВВП тощо), як різниця між значенням даного індексу за певний період (у відсотках) та 100%;

– рівень ВВП, що вказує на рівень розвитку вітчизняної економічної системи;

– зовнішній борг, «який характеризує боргові зобов'язання держави перед нерезидентами щодо повернення позичених коштів (основна сума боргу) та відсотків за ними» [29];

– рівень розвитку банківської системи України, який розраховується як відношення зальних активів до ВВП;

– рівень розвитку ринку цінних паперів в Україні, який розраховується як відношення ринкової капіталізації до ВВП;

– облікова ставка, що показує напрям грошово-кредитної політики НБУ.

Учасниками системи управління капіталом банку на макрорівні є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР), Національний банк України (НБУ), на мікрорівні – акціонери банку і його менеджмент як суб'єкти управління.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, як державний колегіальний орган, що «забезпечує реалізацію єдиної державної політики щодо цінних паперів та функціонування фондового ринку в Україні, а також здійснення правового регулювання відносин, які виникають на ринку цінних паперів, захист інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням на фондовому ринку, координація діяльності міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері» [32]. Відповідно до покладеної на неї місії, діяльність Комісії спрямовується на всебічне сприяння розвитку національного ринку цінних паперів як одного із найважливіших сегментів вітчизняної економіки.

Зміст діяльності НБУ визначається через систему функцій та основних напрямів діяльності, яка спрямована на «створення грошово-кредитних механізмів, що спроможні забезпечити стабільність національної грошової одиниці (гривні) із метою забезпечення цінової стабільності, платоспроможності та отримання інфляції, що створює передумови для забезпечення економічного зростання в країні» [35].

В процесі аналізу загальної системи управління капіталом безпосередньо в банку слід зазначити, що в ній важливе місце належить організаційній структурі банку, особливості якої сприяють забезпеченню ефективності основної діяльності і якісній та послідовній методологічній роботі у банку (рисунок 1.5).

Поточні функції із управління капіталом банку та відповідними ризиками, які генеруються ними, розподілені поміж Наглядовою радою, Правлінням, Комітетом управління активами і пасивами (КУАП), згідно їх функціональних обов'язків та затверджених лімітів і повноважень, Департаментом ризиків і Казначейством банку.

Рисунок 1.5 - Система управління капіталом банку

Джерело: складено за матеріалами [16]

Наглядова рада є вищим органом управління, яким здійснюється контроль за діяльністю банку з метою збереження залучених грошових засобів, забезпечення їх повернення вкладникам й інші функції. Наглядова рада в поточній діяльності керується Законом України «Про банки і банківську діяльність» [34], іншими актами законодавства України. Вона не має права втручатися в оперативну діяльність банку. Компетенція наглядової ради полягає в прийнятті необхідних рішень з питань: з'ясування основних напрямків діяльності банку, затвердження відповідних звітів про їх виконання; затвердження річних результатів діяльності банку, затвердження звітів та висновків ревізійної комісії із зовнішнього аудиту; розподіл отриманого прибутку.

Правління банку є виконавчим органом банку, який здійснює управління поточною діяльністю останнього та несе відповідальність за ефективність роботи банку.

КУАП визначає політику у сфері управління активами та пасивами, обсягами, структурою активів і пасивів в розрізі статей та портфелів активів і пасивів. КУАП також відповідає за управління структурою активів та зобов'язань банку та здійснює контроль над ними. КУАП забезпечує «моніторинг дотримання внутрішніх лімітів, включаючи аналіз звітності щодо ризиків ліквідності, процентного і валютного ризиків, визначення методології у сфері розрахунку і управління ризиками, встановлення лімітів та нормативів, що є спрямованими на оптимізацію рівня ризику і прибутковості операцій банку» [16]. Важливою функцією КУАП є прийняття управлінських рішень спрямованих на реалізацію затвердженої політики з управління активами, пасивами та ризиками банку.

Таким чином, діючи на макрорівні, НБУ та НКЦПФР здійснюють опосередкований вплив на систему управління капіталом банку через відповідне нормативне регулювання та забезпечення контролю тощо. Зокрема, функціонуючи на мікрорівні окремого банку, акціонери і менеджмент здійснюють прямий вплив на систему управління капіталом банку засобами безпосереднього управління капіталом.

Рисами сучасного управління капіталом банку є:

- посилення впливу зовнішніх факторів на процеси управління капіталом банку в зв'язку з ускладненням усієї системи соціальних відносин (політичних, економічних, соціальних), які формують середовище управління. Доцільна, розумна інтеграція «м'якого» та «твердого» типів управління в єдину, адекватну умовам середовища систему управління;

- розгляд банку як цілісної системи, яка дозволяє досліджувати організацію у єдності її складових, що нерозривно пов'язані із зовнішнім середовищем. Банк як система залежить у своїй діяльності від інформації та ресурсів, які надходять ззовні і не має можливості не самозабезпечення;

– використання в управлінні ситуаційного підходу, згідно із яким внутрішня організаційна структура банку є реакцією на різні зовнішні впливи, на процеси та набір обставин, що впливають на роботу банку в даний період;

– визнання необхідності розробки та реалізації системи стратегічного управління банком. Суть даної системи стратегічного управління полягає в тому, що в банківській установі, з одного боку, має існувати чітко виділене та організоване стратегічне планування, а з іншого боку - структура управління капіталом банку, системи та механізми її окремих галузей мають бути побудовані таким чином, щоб забезпечити розробку та гнучку реалізацію довгострокової стратегії конкуренції за сучасних умов функціонування банку.

Це ще раз підтверджує той факт, що управління капіталом банку є складною і багатогранною проблемою, яка не має однозначної відповіді, потребує щоденного аналізу стану не лише банківських ресурсів, а й перспектив розвитку економіки країни загалом.

Мета управління капіталом банку - залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для забезпечення розширення діяльності та створення захисту від ризиків.

На підставі сформульованої мети задачами управління капіталом банку в сучасних умовах є:

– формування нормативно-правової та законодавчої бази управління капіталом банку. Ліцензія на здійснення банківської діяльності видається НБУ лише за умови достатності його капіталу. Ліцензії на певні види банківських операцій (залучення депозитних коштів від фізичних осіб, обслуговування бюджетних рахунків, операції з випуску і обігу цінних паперів тощо) надає НБУ на підставі розміру власного капіталу кожного окремого банку. Чим більшим є власний капітал банку, тим більший обсяг банківських операцій він може здійснювати. Тобто при постійній маржі у банка збільшуються можливості одержання прибутку. «Маржа – величина,

що виражає різницю між двома визначеними показниками, тому для забезпечення достатнього прибутку, крім всього іншого, необхідний достатній рівень власного капіталу» [16]. Забезпечувати стабільність діяльності, застрахувати себе та клієнтів від можливих втрат можуть банки із великим розміром власного капіталу, тому що проводять менш ризиковані операції із меншою маржею, але із великим обсягом прибутку. Банки із невеликим капіталом схильні проводити значно ризикованіші операції із метою збільшення маржі.

Таким чином, банки із великим капіталом є більш стабільними і надійними. Задача управління капіталом банку передбачає: визначення підрозділів банку, які беруть участь в плануванні складу капіталу банку; в процесі управління капіталом; в застосуванні способів оцінки якості капіталу банківської установи. Визначення методів регулювання капіталу банку; розвиток економічної, фінансово-кредитної та ресурсної підтримки управління капіталом банку є наступною задачею управління капіталом банківської установи, яка припускає пошук прямих вітчизняних та іноземних інвестицій під свій бізнес-план чи інший інвестиційний проєкт шляхом випуску акцій. Необхідною є також діюча фінансова підтримка в управлінні капіталом банку зі сторони НБУ.

При управлінні капіталом банку використовують систему методів, до яких належать:

- метод оцінки його вартості, який виступає основою формування вартості банку. У практиці банківської діяльності існує кілька методів розрахунку вартості банківського капіталу: метод балансової вартості – даний метод оцінки капіталу банку прийнятний для випадків не значного розриву між балансовою і ринковою вартістю активів та зобов'язань; метод оцінки капіталу за ринковою оцінкою загалом використовується керівництвом банку для внутрішніх оцінок та контролю;

- метод «нормативних облікових процедур» - передбачає розрахунок розміру капіталу за правилами, які встановлені контролюючими органами;

- метод левериджу (важеля) розкривається при з'ясуванні пропорцій між власними та залученими коштами банку;
- метод аналізу порівняння показників – передбачає застосування наступних відносних показників, які систематично контролюються та аналізуються контролюючими органами, однак жодних норм чи обмежень не мають»
- метод експертних оцінок достатності капіталу передбачає використання експертних висновків про якісну оцінку управління банком, його прибутковість та ліквідність, рух депозитної бази, структурованість балансу, ризики активних операцій та особливості регіонального ринку, на якому банк здійснює свою діяльність. Його можна успішно використовувати для здійснення оцінки достатності капіталу банку, однак враховуючи великий розмір національної банківської системи та різноманітність ринків, застосування його стає проблематичним.

Покращення управління власним капіталом є надзвичайно важливим для забезпечення стабільності активів та пасивів банку, зростання рентабельності діяльності й стабільності всього банківського сектору.

Для проведення оцінки поточного рівня капіталізації вітчизняних банків НБУ встановив такі нормативи адекватності капіталу банку, податні в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Нормативи адекватності капіталу банку [17]

Позначення	Назва нормативу	Нормативне значення
Н1	Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу	Не менше 200 млн грн
Н2	Норматив адекватності регулятивного капіталу	не менше 10%
Н3	Норматив адекватності основного капіталу	не менше 7%

Таким чином, ефективний процес управління власним капіталом банку, а не лише моніторинг його наявності, є істотним чинником в досягненні стійкого економічного зростання банку за ринкових умов господарювання. Вдосконалення банківської політики щодо управління власним капіталом банку слід розглядати як метод досягнення його стійкості, конкурентоспроможності та безпеки. Її реалізація здійснюється через відповідний фінансовий механізм, а тому розробка теоретико-методичної бази, яка б враховувала особливості процесу формування і використання власного капіталу банку, трансформувала їх в комплекс відповідних процедур, які є складовими управління та мають особливу актуальність в ринкових умовах господарювання.

2 Формування аналітичного підґрунтя управління капіталом банку

2.1 Аналітичні аспекти розвитку банківської системи України та оцінка управління капіталом в 2020-2022 р.р.

Формування ресурсів банківської системи України є складним та надзвичайно важливим процесом, успішність якого забезпечує прибутковість діяльності банків в результаті проведення активних чи інших операцій. Однак на сучасному етапі розвитку економіки України, яка протистоїть повномасштабній війні росії проти України, спостерігається тенденція до нарощення фінансової нестабільності, яка торкнулася не лише нашої країни, але й світової економіки. А тому саме банківський капітал відіграє ключову роль в забезпеченні стабільного і стійкого розвитку національного банківського сектору економіки. Залежно від рівня достатності власного капіталу банків визначається їх спроможність покривати ризики, пов'язані із проведенням банківських операцій, а також їх капітальна стійкість.

В розвитку вітчизняної банківської системи в 2020-2022 р.р. спостерігається спадна траєкторія її розвитку, яка відповідає скороченню загальної чисельності банків на 6 одиниць, з яких 3 із іноземним капіталом, 1 з яких зі 100% іноземним капіталом (таблиця 2.1). з початком повномасштабного вторгнення росії було прийнято рішення про введення у 2022 році з банківського сектору України усіх банків із російським капіталом, тому їх кількість зменшилася на 3 установи і склала 30 банків. В умовах воєнного стану банки вимушено скорочували свої відділення, найбільше було скорочено відділень та персоналу у Донецькій і Харківській областях, а також у м. Київ.

Таблиця 2.1 - Показники кількості діючих в Україні банків в 2020-2022 роках

Показники	2020р.	2021 р.	2022р.	Абсолютне відхилення, (+,-)	
				2021/2020р.р.	2022/2021р.р.
Кількість діючих банків, одиниць	73	71	67	-2	-4
з них: з іноземним капіталом	33	33	30	0	-3
зокрема зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	0	-1

Джерело: складено за матеріалами [27]

В 2021 р. порівняно із 2020 р. показники діяльності банківського сектора України продемонстрували зростання (таблиця 2.2). Хоча війна внесла свої поправки в діяльність банківської системи України і негативно вплинула на рівень її капіталу та кредитного портфеля, їй все таки вдалося зберегти тенденцію нарощення активів і зобов'язань. Навіть при зменшенні кількості діючих банків в Україні, активи банківської системи продовжують щорічно зростати.

Таблиця 2.2 – Динаміка фінансових показників банківської системи України в 2020-2022 роках

Назва показника	Роки, млрд грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млрд грн	Темп приросту, %
	2020	2021	2022		
Активи	1822,8	2053,2	2353,9	531,1	29,1
Кредитний портфель	960,6	1065,3	1036,2	75,6	7,9
Капітал	209,5	225,5	218,1	8,6	4,1
Зобов'язання	1613,4	1797,7	2135,9	522,5	32,4
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,08	-1,4	-55,7
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	10,06	-9,2	-47,7

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

На кінець 2022 р. вартість активів по банківській системі склала 2 353,9 млн грн, що на 300,7 млн грн більше рівня 2021 р. (або +14,6%). Про зростання концентрації банківського сектору свідчить позитивна динаміка У 2021 р. порівняно з 2020 р. загальний обсяг активів банківської системи зріс на +12,6% і склав 2053,2 млрд грн. (рисунок 2.1).

млрд грн

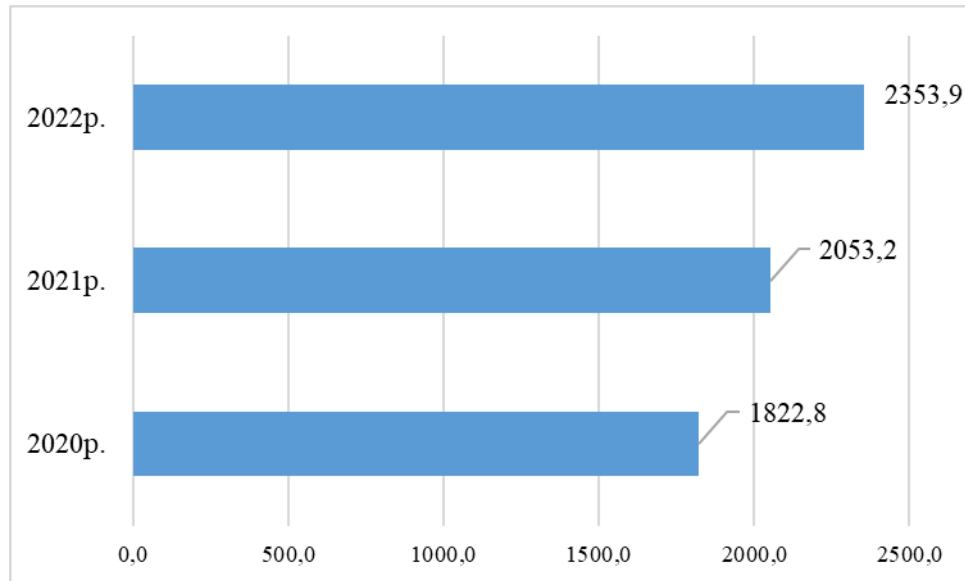

Рисунок 2.1 - Активи банківської системи України в 2020-2022 р.р.

Джерело: побудовано за матеріалами [27]

Активи банківської системи України в іноземній валюті у 2022 р. склали 731,0 млрд грн і зросли на +25,4% (таблиця 2.3). У 2021 р. відмічаємо їх зменшення до 583,1 млрд грн, або на -0,4 %.

Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) у 2022 р. склали 2716,8 млрд грн і зросли на + 15,2 %, а в 2021 р. склали 2358,3 млрд грн і зросли на +6,9 %. Загальний приріст 2020-2022 р.р. склав 510,9 млрд. грн, або 23,2%.

У 2022 р. готівкові кошти банків зменшилися на - 0,8 %, і склали 74,8 млрд грн. У 2021 р. їх обсяг зріс на +3,0 % і склав 75,4 млрд грн. Загальні тенденції 2020-2022 р.р. демонструють їх зростання на 1,6 млрд грн, або на +2,2%.

Таблиця 2.3 – Динаміка активів банків України в 2020-2022 р.р.

Показники	Роки, млрд грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млрд грн	Темп росту, %
	2020	2021	2022	2022/2020	2022/2020
Активи	1822,8	2053,2	2351,7	528,9	129,0
Активи в іноземній валюті	585,5	583,1	731,0	145,5	124,9
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2205,9	2358,3	2716,8	510,9	123,2
з них: нерезиденти	241,7	235,0	416,9	175,2	172,5
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	745,8	678,9	819,6	73,8	109,9
Готівкові кошти	73,2	75,4	74,8	1,6	102,2
Банківські метали	0,6	0,4	0,2	-0,4	33,3
Кошти в Національному банку України	37,6	35,0	82,5	44,9	219,4
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176,0	172,9	315,0	139,0	179,0
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	50,4	60,1	51,0	0,6	101,2
Кредити надані клієнтам	960,6	1065,3	1036,2	75,6	107,9
кредити, що надані органам державної влади	11,6	27,0	25,0	13,4	215,5
кредити, що надані суб'єктам господарювання	749,3	795,5	801,4	52,1	107,0
кредити, що надані фізичним особам	199,6	242,6	210,0	10,4	105,2
кредити, надані небанківським фінансовим установам	0,1	0,2	0,1	0,0	83,3
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791,4	829,9	1022,7	231,3	129,2
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	388,5	308,3	369,9	-18,6	95,2
Рентабельність активів, %	2,4	4,1	1,0	-1,4	42,6

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

В 2020–2021 рр. банки України нарощували активи за рахунок операцій із державними цінними паперами та кредитування. Річні темпи гривневого

кредитування корпоративних клієнтів були найвищими за останні 10 років, а іпотечні кредити зростали майже в 2 рази швидше, ніж споживчі кредити.

В 2022 р. через нестабільну ситуацію в Україні попит на кредитування зменшився. Незважаючи на зростання кількості проблемних кредитів та значні проблеми в даній сфері, обсяг кредитного портфеля банків України скоротився лише на -2,7% і склав 1036,2 млрд грн (рисунок 2.2). Причиною стало те, що державні банки в 2022 р. продовжували кредитування окремих проєктів і програм підтримки суб'єктів підприємництва. Обсяг таких кредитів зріс на 5,9 млрд грн (або на +0,7%) і склав в 2022р. 801,4 млрд грн.

млрд грн

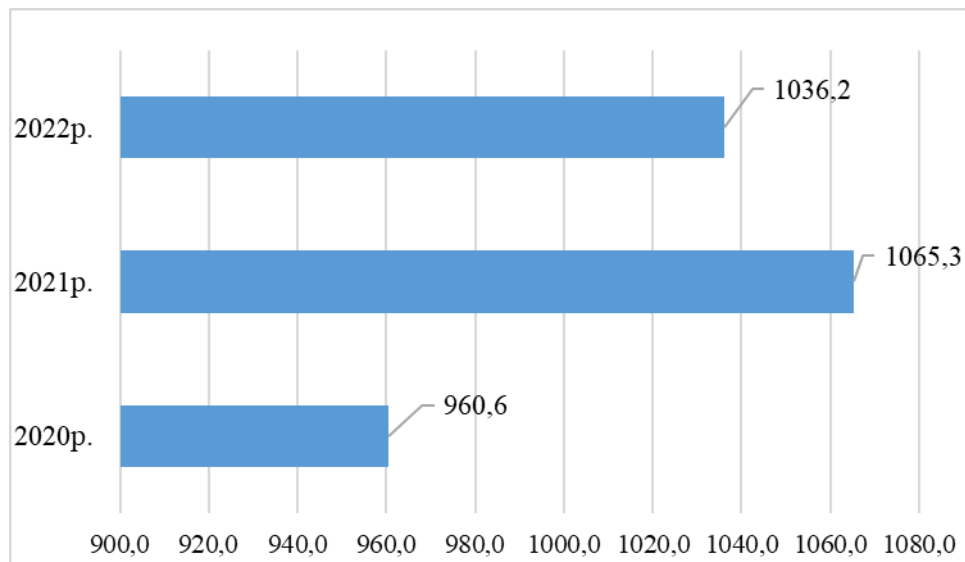

Рисунок 2.2 - Динаміка кредитного портфеля банків України в 2020-2022 р.р.

Джерело: побудовано за матеріалами [27]

Чистий роздрібний кредитний портфель скоротився за 2022 р. на 32,6 млрд грн (або на -13,4%), питома вага непрацюючих кредитів в структурі активів зросла до +38,1%, переважно за рахунок кредитування фізичних осіб. Величина непрацюючих кредитів зросла за 2022 р. на + 87,0 млрд грн до 432 млрд грн. Коефіцієнт покриття NPL склав на кінець 2022 року 95%. В переважній більшості банків чистий кредитний портфель скорочувався через

пригнічений попит, збільшення частки непрацюючих кредитів і зростання втрат від кредитного ризику.

У 2020 р. обсяг кредитів, які були надані органам державної влади склав 11,6 млрд грн. В 2021 р. банківська система збільшила їх обсяг до 27,0 млрд грн, або на +132,8%, а в 2022 р. їх обсяг зменшився на 7,4 % і склав 25,0 млрд грн.

Показник рентабельності активів банківської системи України в 2022 р. становила 1,08 %, що менше в порівнянні з 2021 роком на 3,0%. У 2021 році рентабельність активів склала 4,09 % і в порівнянні із 2020 р. зросла на +1,65 %.

Зростання зобов'язань банків України в 2020-2022р. вважається позитивною тенденцією, на яку безпосередньо мало вплив саме скорочення кількості ненадійних банків та створення умов коректного обслуговування клієнтів. Зобов'язання банків України зросли в досліджуваному періоді із 1612,2 млрд грн. до 2135,0 млрд грн, їх темп зростання склав в 2021 р. +11,4%, в 2022 р. +18,8% (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка основних складових фінансових ресурсів банків України за 2020-2022 роки

Показники	Роки, млрд. грн			Абсолютне відхилення (+, -)		Темп росту/спаду, %	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
Власний капітал	209,5	255,5	215,8	46	-39,7	122,0	84,5
зокрема статутний капітал	479,9	481,5	407,0	1,6	-74,5	100,3	84,5
Зобов'язання	1612,2	1798,3	2135,0	186,1	336,7	111,5	118,7
Всього	1821,7	2053,8	2350,8	232,1	297	112,7	114,5

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

В забезпеченні стабільного та стійкого розвитку вітчизняного банківського сектору провідну роль відіграє банківський капітал. Залежно від

рівня його достатності визначається здатність банківських установ покривати ризики, пов'язані із проведенням банківських операцій, а також їх капітальну стійкість.

Власний капітал банківської системи України зріс за період 2020–2022 р.р. на 6380,0 млн грн або на +3,04%. Протягом досліджуваного періоду він змінювався неоднозначно, так у 2021 р. порівняно з 2020 р. капітал банків збільшився на +46054 тис. грн або на +21,99%. Однак, вже у 2022 р. порівняно з 2021 р. власний капітал вітчизняних банків зменшився на -39674 млн грн або на -15,5%, що пояснюється негативними наслідками російської війни у 2022 р. У 2022 р. порівняно із 2021 р. також зменшився статутний капітал національної банківської системи на -74514 млн грн або на -15,47%. Однак уже за перші п'ять місяців 2023 р. капітал майже досягнув рівня 2022 р., що свідчить про стійкість банківської системи та початок її подальшого розвитку не зважаючи на військову агресію зі сторони росії. Однак власний капітал банківської систем України мав неоптимальну структуру із основною часткою в ньому статутного капіталу і непокритими збитками попередніх років.

Структуру складових фінансових ресурсів вітчизняної банківської системи подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Структура основних складових фінансових ресурсів банків України за 2020-2022 роки

Показники	2020		2021		2022	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%
Власний капітал	209,5	11,5	255,5	12,4	215,8	9,2
Зокрема						
статутний капітал	479,9	26,3	481,5	23,4	407,0	17,3
Зобов'язання	1612,2	88,5	1798,3	87,6	2135,0	90,8
Всього	1821,7	100,0	2053,8	100,0	2350,8	100,0

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

Частка власного капіталу банківської системи у загальній структурі фінансових ресурсів змінювалась неоднозначно. Так у 2021 р. порівняно із 2020 р. зросла на +0,96 %, а у 2022 рр. порівняно з 2021 р. навпаки знизилась на -3,19%. Загалом питома вага власного капіталу у 2020 р. дорівнювала 11,5%, в 2021 р. – 12,4%, в 2022 р. – 9,2%.

Оскільки банки є фінансовими посередниками на ринку, то в структурі фінансових ресурсів банківської системи найбільшу частку займали саме зобов'язання, які із кожним роком зростали. Частка зобов'язань в загальній сумі пасивів банківської системи складала у 2020 р. 88,5%, у 2021 році – 87,6%, у 2022 році – 90,8%.

Склад та динаміка власного капіталу банків України за 2020-2022 р.р. подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Склад та динаміка власного капіталу банків України за 2020-2022 р.р.

Назва показника	Роки, млрд грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млрд грн		Темп приросту, %	
	2020	2021	2022	2022/2020	2022/2021	2022/2020	2022/2021
Статутний капітал	479336,9	481423,8	406185,2	-73151,7	-75238,6	84,7	84,4
Емісійні різниці	14208,1	14820,7	14544,7	336,6	-276	102,4	98,1
Незареєстрований статутний капітал	595	111,2	835,4	240,4	724,2	140,4	751,3
Інший додатковий капітал	-45,8	441,7	-2,9	42,9	-444,6	6,3	-0,7
Резерви та інші фонди банку	25426,3	33348,6	42602,4	17176,1	9253,8	167,6	127,7
Резерви переоцінки	19061,2	15038	127,3	-18933,9	-14910,7	0,7	0,8
Непокритий збиток	-329122,2	-289670	-248452,1	80670,1	41217,9	75,5	85,8
Всього	209459,5	255514	215840	6380,5	-39674	103,0	84,5

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

З даних таблиці видно, що а досліджуваному періоді загальна сума власного капіталу змінювалась неоднозначно, у 2021 р. порівняно з 2020 р. вона зросла на +46054,5 млн. грн або на +21,99%, у 2022 р. порівняно з 2021 р. знизилася на 39674,2 млн. грн або на -15,53%. Зростання власного капіталу у 2021 р. відбулося переважно за рахунок таких статей: «Резерви та інші фонди банку» - зросли на +7922,3 млн грн або на +31,16%; «Емісійні різниці» - зросли на +612,5 млн грн або на +4,31%; «Інший додатковий капітал» зріс на +487,5 млн грн або на +1064,13%, а також за рахунок зниження суми непокритого збитку на +39452,2 млн. грн. Одночасно зниження суми власного капіталу у 2022 р. спостерігається переважно за рахунок зниження статутного капіталу банків на -75238,7 млн тис. грн або на -15,63%, а також за рахунок зменшення суми резервів переоцінки на -14910,7 млн грн або на -99,15%. Необхідно відмітити, що у 2022 р. порівняно з 2021 р. сума непокритого збитку знизилась на -41217,9 млн грн або на -14,23%.

Найбільшу частку у структурі власного капіталу банків України займає статутний капітал. Його питома вага у 2020 р. дорівнювала – 228,84%, у 2021 р. – 188,41%, у 2020 р. – 188,19%. Другими за величиною в структурі власного капіталу є резерви й інші фонди банку, а їх частка із кожним роком збільшується. Так у 2020 р. вона дорівнювала 12,4%, у 2021 р. – 13,05%, у 2022 р. – 19,74%. Питома вага резервів у структурі власного капіталу банків України зросла у 2021-2022 роках в зв'язку із тим, що під час війни банки збільшили під ризикові активні операції суму резервів. Особливо відмічаємо зростання резервів під кредитні операції, оскільки в період воєнного стану майже в усіх банківських установах зросла частка непрацюючих кредитів. Позитивним в зміні структури власного капіталу банківської системи є поступове зменшення частки непрацюючих кредитів. Так у 2022 р. порівняно з 2020 р. вона знизилася на 42,0%. Незважаючи на повномасштабне вторгнення росії на територію України, більшість банківських установ залишаються України були добре капіталізованими, і навіть більшість із них

збільшили свій капітал вже на почато 2023 р. В першу чергу це пов'язано із рядом чинників:

- до війни банки мали значні резерви капіталу, а тому наразі вони мають значний його запас, який можуть використовувати під час кризи, спричиненої негативними наслідками війни;

- незважаючи на всі проблеми на вітчизняному фінансовому ринку, банки залишаються прибутковими впродовж усього періоду воєнного стану;

- структура активів банківської системи України змінилась, зокрема кредитний портфель, який вимагає покриття капіталом, скоротився, і одночасно частка безризикових інструментів зростає. Тобто, попри війну та зростання кредитних ризиків, дефіцит капіталу банківської системи не є загрозливим, спостерігається зростання рівня її платоспроможності в умовах воєнного стану.

Для проведення оцінки поточного рівня капіталізації банківської системи НБУ встановив нормативи адекватності капіталу, що подані в таблиці 1.3.

Розглянемо детальніше показники капіталізації банківських установ України в 2020-2022 р.р. (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Нормативи адекватності капіталу банків України в 2020-2022 р.р.

Назва нормативу		Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Н1	Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу, млн грн	Не менше 200 млн грн	182284	211742	211091
Н2	Норматив адекватності регулятивного капіталу	не менше 10%	21,98	18,01	19,68
Н3	Норматив адекватності основного капіталу	не менше 7%	15,67	11,99	13,12

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

Регулятивний капітал банківської системи виявив значний приріст у 2021 р., збільшившись на +29458,0 млн грн (або на +16,1%) порівняно з 2020 р. У 2022 р. спостерігалось його скорочення на +651,0 млн грн (або на -0,31%), що є ознакою кризової ситуації, однак в контексті банківської системи України дана зміна була незначною і її пов'язують з воєнним станом в Україні. Незважаючи на такий загальний спад, регулятивний капітал банківських установ став стабільно зростати з жовтня 2022 р. і до вересня 2023 р. збільшився на +251,5 млрд грн (або на +28%).

«До ТОП-30 банків з найбільшою адекватністю регулятивного капіталу, потрапили зокрема ті, що також мали високий рівень зовнішньої підтримки від акціонерів: СІТІБАНК (Citigroup, США), КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК (Credit Agricole Group, Франція), ІНГ БАНК (ING Group, Нідерланди), КОМІНБАНК (акціонер Стефан Пол Пінтер, Великобританія)», Дойче Банк ДБУ (Deutsche Bank, Німеччина)» [12].

Норматив адекватності регулятивного капіталу банків України в період 2020-2022 р.р. відзначався значними коливаннями. У 2021 р. даний показник скоротився на -3,97% порівняно з 2020 р. Це обґрунтовується тим, що окремі банки можливо несвоєчасно або не в повному обсязі виконали розрахунки за зобов'язаннями, що вплинуло на збільшення частки ризику, який прийняли на себе кредитори. В 2022 р. показник нормативу достатності регулятивного капіталу зріс на +1,67%, що говорить про покращення ситуації із розрахунками за зобов'язаннями. У 2023 р. цей норматив продовжує зростати, станом на 01.07.2023 р. спостерігається його збільшення до 14,81%.

Норматив достатності основного капіталу банків України в 2021 р. зменшився на +3,68%, що свідчить про зниження їх здатності ефективно захищати інтереси своїх вкладників. У 2022 р. даний показник зріс на +1,13%, що вказує на незначне підвищення захищеності клієнтів від непередбачуваних збитків. В вересні 2023 р. спостерігаємо зростання даного 24,3%. Таким чином, висока прибутковість національної банківської системи

забезпечила зростання достатності капіталу банків України, а у 2023 р. вона вдвічі перевищив мінімальні вимоги регулятора.

Таким чином можна констатувати, що вітчизняні банківські установи надалі нарощують капітал. З початку 2022 р. в Україні приріст основного і регулятивного капіталу платоспроможних вітчизняних банків перевищив 13% та 17% відповідно. Найшвидший приріст даних нормативів банки України продемонстрували протягом 2023 р. Основна причина таких позитивних змін – збереження прибутковості банківським сектором, незважаючи на всі виклики війни.

Переважно залишаються в розпорядженні банків зароблені ними кошти в зв'язку із заборонаю виплат дивідендів, винятком тут є лише державні банківські установи.

Також покращилися показники достатності капіталу переважної частини вітчизняних банків. Середньозважений норматив достатності капіталу банків станом на вересень 2023 р. зріс до 14,3%, що більше на +3,0% у порівнянні з лютим 2022 р. і перевищує вдвічі мінімальні вимоги регулятора.

Слід відмітити, що більше 86% чистих активів банківської системи належать тим банкам, достатність основного капіталу яких перевищує 10%. За період повномасштабної війни достатність капіталу державних банківських установ зросла найменше, особливо через обмеження на виплату дивідендів, тоді як банки із іноземним капіталом виявили найбільший приріст. Єдиний банк, що не відповідає мінімальним вимогам до достатності власного капіталу через збитки попереднього року це АТ «Укресімбанк».

Щодо нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (встановленого на рівні не менше 200 млн грн), лише два дрібних банки не відповідають даним вимогам.

Серед факторів, які сприяли підвищенню рівня власного капіталу банківської системи України, були введення мікро- та макропруденційних послаблень НБУ на час воєнної агресії з боку агресора росії. Зокрема, було

скасовано підвищені ваги ризику для ризикових споживчих кредитів й відкладено повне врахування розміру операційного ризику. На сьогодні день, як і перед початком війни, банки покривають капіталом лише $\frac{1}{2}$ його розрахункового обсягу. Тому було відтерміновано підвищення ваг ризику для валютних ОВДП. Наразі вони становлять 50% від необхідного рівня у 100%. Відкладено також впровадження вимог щодо покриття капіталом ринкового ризику. Зміна структури активів банків позитивно вплинула на підтримання високих показників достатності капіталу, зокрема, за рахунок зменшення кредитного портфеля і зростання частки безризикових активів.

Отже, незважаючи на воєнне вторгнення росії на територію України, більшість банківських установ України залишаються все ще добре капіталізованими. Дефіцит капіталу банківських установ України не є загрозливим, оскільки спостерігається в умовах воєнного стану зростання рівня платоспроможності банківської системи.

млрд грн

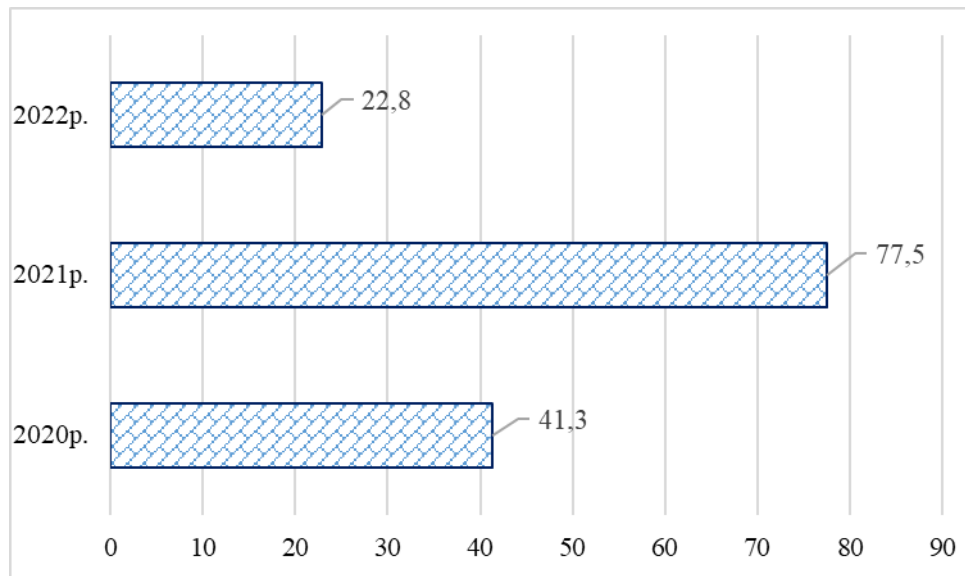

Рисунок 2.3 – Динаміка чистого прибутку банківської системи України в 2020-2022 р.р.

Джерело: побудовано за матеріалами [27]

До 2022 р. національна банківська система до працювала ефективно, сприяючи стабілізації національної економіки. Однак з початком повномасштабної агресії росії вже в I півріччі 2022 р. вітчизняні банки отримали від'ємний фінансовий результат -4,6 млрд грн, а в II кварталі 2022 р. чистий збиток сягнув майже 4,5 млрд грн.

При поступовому відновленні попиту на банківські продукти, порівняно із початком військової агресії росії, чистий прибуток скоротився, що в загальному підсумку значно обмежило комісійні доходи банків. Позитивним фактором впливу на фінансовий результат діяльності вітчизняних банків стало суттєве зростання операційного результату – чистий операційний прибуток зріс на +78% за III квартал 2023 р. За результатами фінансової діяльності банківський сектор в 2022 р. отримав 22,8 млрд грн чистого прибутку, із 67 платоспроможних банків 46 були прибутковими. Загалом скорочення величини чистого прибутку по банківському сектору склало -54,7 млрд грн або -70,6%. Однак позитивний фінансовий результат вдалося забезпечити завдяки збереженню високої операційної ефективності.

Тому, в умовах воєнного стану вітчизняна банківська система продовжує ефективно працювати, відновлювати роботу відділень та активно розвиватись.

2.2 Загальна характеристика та оцінка фінансових показників діяльності АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р.

АТ «Державний ощадний банк України» (АТ «Ощадбанк») визначено системно-важливим банком України. Відповідно до сформованої бізнес-моделі він є універсальним банком, що ставить за пріоритет роботу з роздрібним, мікро-, малим і середнім бізнесом (ММСБ), утримуючи при цьому лідируючі позиції й за напрямом корпоративного бізнесу. Основними

видами діяльності АТ «Ощадбанк» є залучення депозитів юридичних і фізичних осіб, надання кредитів, ведення банківських рахунків і торгівля цінними паперами, здійснення операцій із іноземною валютою. АТ «Ощадбанк» є державним банком, в якому всі 100% акцій належать державі.

Фінансові показники діяльності АТ «Ощадбанк» за 2022 р. дають можливість стверджувати, що банк успішно долає негативні наслідки, що зумовлені повномасштабним вторгненням росії. Не дивлячись на виклики війни банк дотримується вимог регулятора, є достатньо капіталізованим і забезпечує прибуткову діяльність. Незважаючи на всі складнощі 2021-2022 р.р. АТ «Ощадбанк» беріг прибуткову діяльність і отримав у 2022 р. прибуток у розмірі 639,8 млн грн. Позитивний фінансовий результат банку насамперед забезпечений високою адаптацією до складних умов функціонування банківського сектора в умовах воєнного стану. У 2022 р. АТ «Ощадбанк» вступив до ФГВФО і вперше здійснив виплати до нього розміром 777,2 млн грн, що мало вплив на формування чистого прибутку банку.

«Діюча мережа АТ «Ощадбанк» на кінець 2022 року нараховувала 1239 установ, у тому числі 24 філії та 1215 територіально відокремлених безбалансових відділень (без урахування 147 відділень, розташованих у населених пунктах України, тимчасово окупованих після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році)» [1]. Починаючи із початку війни, банк сфокусувався на нарощенні обсягів залучення коштів юридичних і фізичних осіб, акумулюючи фінансові ресурси для інвестування в економіку України та надаючи перевагу, як державний банк, підтримці стратегічних галузей економіки країни. Залучені фінансові ресурси АТ «Ощадбанк» дали змогу йому збільшити обсяги процентних операцій, що дозволило компенсувати негативний вплив війни на якість кредитного портфеля.

Протягом 2021-2022 р.р. АТ «Ощадбанк» забезпечив безперервну ефективну роботу з відновлення мережі відділень на деокупованих територіях та безперервну роботу мережі по Україні в цілому. НБУ було

розроблено проєкт Power Banking, до якого зі сторони АТ «Ощадбанк» було долучено 37% його мережі або 450 відділень, що дало впевненість клієнтам банку навіть у випадку блекауту залишатися на зв'язку з банком та отримувати банківськими послугами. У 2022 р. АТ «Ощадбанк» перерахував до державного бюджету 318,1 млн грн свого чистого прибутку на виплату дивідендів.

Касаційний суд Франції в грудні 2022 р. завершив розгляд касаційної скарги АТ «Ощадбанк» й підтримав позицію банківської установи України в супереч російській федерації щодо компенсації збитків, що були спричинених анексією Криму. Відповідно до рішення арбітражу до сплати підлягає сум в 1,5 млрд дол. (з врахуванням відсотків). Отже АТ «Ощадбанк» є першою банківською установою, що змогла виграла справу проти агресора росії щодо збитків, понесених внаслідок анексії Криму.

Протягом 2020-2022 р.р. АТ «Ощадбанк» стабільно утримує II позицію на ринку за величиною чистих активів та залученими фінансовими ресурсами, а за обсягом кредитного портфеля - банк утримує перше місце. Найвпливовіші позитивні зміни, що були притаманними у 2022 р. у структурі його активів та зобов'язань є:

- в активах – нарощення портфеля наданих кредитів на +8,5 млрд грн, або на +11,3% і приріст інвестиційного портфеля на +14,7 млрд грн, або на +11,4%;

- в зобов'язаннях – зростання суми залучених фінансових ресурсів на +42,5 млрд грн або на +22,2%.

З усіх фінансових показників АТ «Ощадбанк» особливе місце займають активи, тому більш детально розглянемо їх склад і динаміку протягом 2020-2022 р.р. (таблиця 2.8).

Відмічаємо, що активи АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 р.р. динамічно зростали: у 2021 р. порівняно з 2020 р. збільшилися на +1165,2 млн. грн (+0,49%), а у 2022 р. порівняно з попереднім роком – на 35351,1 млн. грн (+14,92%).

Таблиця 2.8 – Склад та динаміка активів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 р.р.

Показники	2020, млн. грн	2021, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %	2022, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %
			2021/2020	2022/2021		2021/2020	2022/2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	15294,2	12326,2	-2968,0	-19,4	16303,3	3977,1	32,3
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	46152,3	42786,1	-3366,2	-7,3	54566,7	11780,6	27,5
Кошти в інших банках	11260,4	6138,0	-5122,4	-45,5	12381,3	6243,3	101,7
Кредити та заборгованість клієнтів	63226,1	74754,1	11528,0	18,2	83215,6	8461,5	11,3
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	12833,0	3381,1	-9451,9	-73,7	8820,0	5438,9	160,9
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	71266,3	82480,1	11213,8	15,7	79981,9	-2498,2	-3,0
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	24,8	24,8	0,0	0,0	24,8	0,0	0,0
Інвестиційна нерухомість	633,5	633,1	-0,4	-0,1	626,8	-6,3	-1,0
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	275,2	417,2	142,0	51,6	470,9	53,7	12,9
Відстрочений податковий актив	199,0	199,0	0,0	0,0	225,0	26,0	13,1
Основні засоби та нематеріальні активи	9725,4	8996,5	-728,9	-7,5	8636,7	-359,8	-4,0
Інші фінансові активи	2361,8	2695,1	333,3	14,1	3660,8	965,7	35,8
Інші активи	2470,5	2056,3	-414,2	-16,8	3325,0	1268,7	61,7
Усього чисті активи	235722,5	236887,6	1165,1	0,5	272238,8	35351,2	14,9

Джерело: розраховано за матеріалами [1, 27]

Таким чином зростання активів у 2021 р. порівняно 2020 р. спостерігалось переважно за рахунок зростання кредитного портфеля банку на 11528,0 млн. грн (+18,23%), а також за рахунок здійснення операцій із цінними паперами, що обліковуються за амортизованою собівартістю – на 11213,8 млн. грн (+15,73%). Також у 2022 р. порівняно із 2021 р. спостерігалось зростання загальної суми активів переважно за рахунок зростання суми фінансових активів, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток чи збиток – на 11780,6 млн. грн (+27,53%), на другій позиції - за рахунок зростання кредитного портфеля банку - на 8461,5 млн. грн (+11,32%) (додаток А).

Слід звернути увагу на те, що навіть у найскладніші дні 2022 р. АТ «Ощадбанк» не припиняв кредитування як юридичних, так і фізичних осіб. Загальний обсяг нових кредитів виданих для бізнесу з 24.02.2022 р. становить 25,8 млрд грн. Під час війни АТ «Ощадбанк» продовжує активне фінансування і обслуговування юридичних осіб сегмента великого корпоративного бізнесу. АТ «Ощадбанк» у 2022 р. уклав кредитні угоди на загальну суму 14 млрд грн із великими корпоративними клієнтами, а кредитний портфель банку у 2022 р. збільшився на +11,32% і склав 83 млрд грн, а вже на початок 2023 р. перевищив 108 млрд грн. Приріст кредитного портфеля юридичних осіб відбувся в хімічній та нафтогазовій промисловості, сільському господарстві, енергетиці та торгівлі, виробництві та переробці харчових продуктів, будівництві.

Банк у 2021 р. став одним із провідних банків із підтримки вітчизняного ММСБ. У 2022 р. кредитний портфель ММСБ склав 18,5 млрд грн і виріс на +90%. На розвиток бізнесу банк надав кредитів більше як 439 тисячам підприємств, в яких створено робочі місця майже 100 тисячам українців.

У 2022 р. АТ «Ощадбанк» першим серед банків України відновив іпотечне та автокредитування, а також зберіг лідируючу позицію на кредитному ринку із надання кредитів фізичним особам. В цьому році банк

надав на придбання житла понад 960 кредитів та понад 2400 автокредитів. Загальна сума кредитування за даними напрямками склала 1 млрд грн та 1,59 млрд грн відповідно.

В структурі активів АТ «Ощадбанк» найбільшу частку протягом 2020-2021 р.р. займав кредитний портфель і цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю. Частка кредитного портфеля 2020-2021 р.р. зросла з 26,82% до 31,56%, тоді як у 2022 р. під впливом негативних факторів, спричинених наслідками війни даний показник знизився до 30,57%. Зниження величини кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» пояснюється тим, що під час воєнних дій зростали темпи безробіття, знижувалися доходи населення, зростали темпи інфляції. Аналогічно як і кредитний портфель, цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю протягом 2020 - 2021 р.р. зростали з 30,23% до 34,82%, а у 2022 р. скоротилися до 29,38%. Протягом аналізованого періоду в АТ «Ощадбанк» загальна сума високоліквідних активів була досить високою, основними її елементами були ОВДП та депозитні сертифікати НБУ. Діяльність із даними цінними паперами забезпечує банку прийнятний рівень доходності, і одночасно за ними практично відсутній кредитний ризик. Також, АТ «Ощадбанк» у 2022 р. отримав позитивний результат від індексації ОВДП загальним обсягом 10,5 млрд грн. такий стан справ забезпечив банківській установі досить високі показники ліквідності діяльності.

Отже, АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду має збалансовану структуру активів, забезпечує ефективне управління балансом із врахуванням притаманних економіці України ризиків і забезпечує достатній рівень ліквідності для виконання ним усіх зобов'язань.

Склад та динаміку пасивів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 р.р. подано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Склад та динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 р.р.

Показники	2020, млн. грн	2021, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %	2022, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %
			2021/2020	2022/2021		2021/2020	2022/2021
Кошти отримані від НБУ	5499,3	7248,5	1749,2	31,8	-	-	-
Кошти банків	4517,2	3065,1	-1452,1	-32,1	2678,6	-386,5	-12,6
Кошти клієнтів в тому числі	184886,2	188933,3	4047,1	2,2	231297,5	42364,2	22,4
Кошти юридичних осіб	58687,4	66852,3	8164,9	13,9	62415,5	-4436,8	-6,6
Кошти фізичних осіб	125609,1	121770,4	-3838,7	-3,1	166734,8	44964,4	36,9
Інші залучені кошти	12004,4	8020,8	-3983,6	-33,2	6582,4	-1438,4	-17,9
Відстрочені податкові зобов'язання	432,8	372,9	-59,9	-13,8	323,4	-49,5	-13,3
Резерви за зобов'язаннями	634,1	833,5	199,4	31,4	1180	346,5	41,6
Інші фінансові зобов'язання	3320,8	4364,6	1043,8	31,4	5566,5	1201,9	27,5
Інші зобов'язання	1216,2	1300,1	83,9	6,9	1679,6	379,5	29,2
Субординований борг	1276,2	879	-397,2	-31,1	716,4	-162,6	-18,5
Усього зобов'язань	213787,3	215017,8	1230,5	0,6	250024,5	35006,7	16,3

Джерело: розраховано за матеріалами [1, 27]

Аналізуючи дані таблиці робимо висновок, що пасиви АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду також постійно зростали: у 2021 р. порівняно з 2020 р. збільшувались на +1165,2 млн грн (+0,49%), у 2022 р. порівняно із попереднім роком – на +35351,0 млн грн (+14,92%).

Зростання пасивів АТ «Ощадбанк» у 2020-2021 р.р. спостерігалось в за рахунок запозичених коштів. У 2022 р. основним джерелом ресурсної бази АТ «Ощадбанк» були кошти як фізичних, так і юридичних осіб. Зростання запозичень банку відбувалося за рахунок зростання депозитного портфеля, який у 2021 р. порівняно із попереднім роком на +4047,1 млн. грн (+2,19%), у 2022 р. порівняно з 2021 р. – на +42364,2 млн грн (+22,42%).

Зростання депозитного портфеля банку у 2021 р. порівняно з 2020 р. спостерігається за рахунок зростання коштів суб'єктів господарювання, а саме на +13,91%, тоді як кошти фізичних осіб знизилися – на -3,06%; у 2022 р. навпаки зростання залучених коштів спостерігалось за рахунок зростання коштів населення на +36,9%, а кошти суб'єктів господарювання скоротилися на -6,64%. Залишки коштів на рахунках фізичних осіб у 2022 р. становили 168,6 млрд грн.

АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 р.р. посідав другу позицію на ринку депозитів фізичних осіб, що вказує на високу довіру населення до даного банку. В той же час АТ «Ощадбанк» послідовно здійснює диверсифікацію структури депозитного портфеля фізичних осіб в напрямку зменшення питомої ваги депозитів в іноземній валюті.

В умовах воєнного стану АТ «Ощадбанк» спрацював досить ефективно. Не дивлячись на вплив негативних факторів коронакризи й військової агресії з боку агресора росії банк у 2020-2022 р.р. спрацював з позитивним фінансовим результатом. Тобто чистий прибуток АТ «Ощадбанк» склав у 2020 р. – 2776,3 млн грн, у 2021 р. – 1055,4 млн. грн, у 2022 р. – 638,8 млн грн (рисунок 2.4).

млн грн

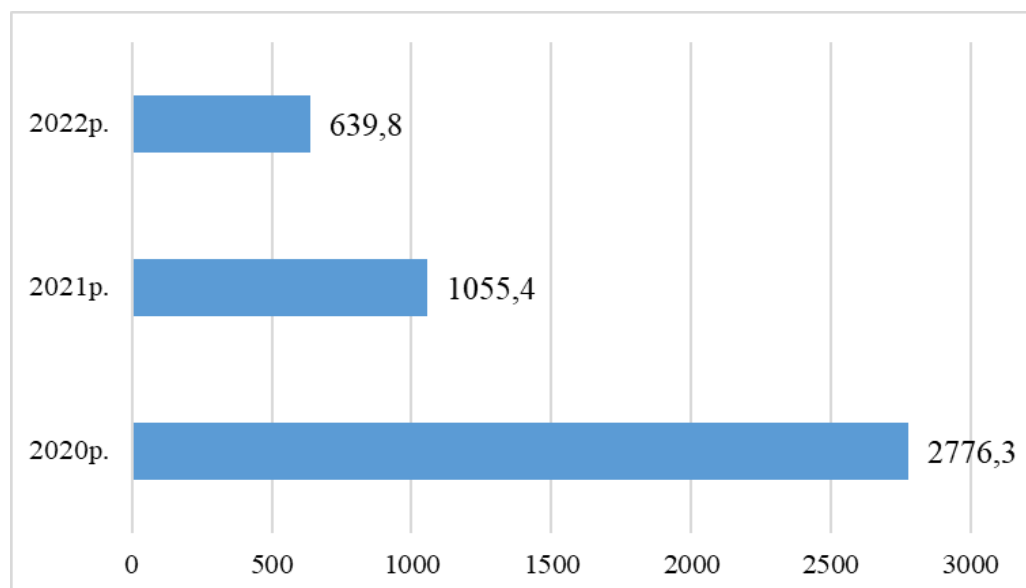

Рисунок 2.4 – Динаміка чистого прибутку АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р.

Джерело: побудовано за матеріалами [1, 27]

На зниження його величини у 2022 р. негативно вплинуло значне зростання суми відрахувань до резервів. Прибуток АТ «Ощадбанк» отримував переважно за рахунок кредитування юридичних і фізичних осіб, що в свою чергу сприяло збільшенню процентного доходу.

Динаміка доходів, витрат і фінансового результату діяльності АТ «Ощадбанк» в 2020- 2022 р.р. (таблиці 2.10) дає можливість зробити висновок про те, що банк успішно долає виклики, успішно справився із негативними зовнішніми загрозами і виконує заплановані заходи, наскільки це є можливим в період воєнного стану.

Аналіз даних таблиці 2.10 дозволяє зробити наступні висновки:

– процентні доходи банку протягом досліджуваного періоду зростали (доходи за кредитами й розміщеними депозитами в інших банках): у 2021 р. порівняно з 2020 р. зросли на +15,64%, а у 2022 р. порівняно з 2021 р. – на +5,12%. Процентні витрати протягом досліджуваного періоду навпаки знижувалися, за рахунок чого чистий процентний дохід 2021 р. порівняно із 2020 р. виріс на +5378,5 млн грн або на +67,35%, а в 2022 р. порівняно з 2021 р. – на +1519,9 млн грн. Причиною цього стало зростання обсягу чистого кредитно-інвестиційного портфеля, який за 2022 р. зріс на +8461,5млн грн. або на +11,32%;

– комісійні доходи банку (дохід отриманий від операцій із розрахунково-касового обслуговування) протягом досліджуваного періоду змінювалися нерівномірно: у 2021 р. порівняно з 2020 р. вони зросли на +21,86%, у 2022 р. порівняно з 2021 р. знизилась на -4,24%. Зниження комісійних доходів в 2022 р. пояснюється втратою частини відділень на тимчасово окупованих територіях і перепонами у роботі, які пов'язані із війною та постійними тривогами. Комісійні витрати у 2021 р. порівняно із 2020 р. зросли на + 16,94%, а у 2022 р. порівняно з 2021 р. скоротилися на - 4,24%;

Таблиця 2.10 - Динаміка доходів, витрат і фінансового результату АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

Показники	2020, млн. грн	2021, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %	2022, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %
			2021/2020	2022/2021		2021/2020	2022/2021
ДОХОДИ							
Процентні доходи	18462,3	21349,0	2886,7	15,6	22442,3	1093,3	5,1
Процентні витрати	10476,3	7984,5	-2491,8	-23,8	7557,9	-426,6	-5,3
Чистий процентний дохід/Чисті процентні витрати	7986,0	13364,5	5378,5	67,3	14884,4	1519,9	11,4
Комісійні доходи	8043,8	9802,4	1758,6	21,9	9386,6	-415,8	-4,2
Комісійні витрати	3080,5	3602,4	521,9	16,9	3454,4	-148,0	-4,1
Чистий комісійний дохід	4963,3	6200,0	1236,7	24,9	5932,2	-267,8	-4,3
Торговий результат	3727,9	-4445,2	-8173,1	-219,2	6072,6	10517,8	-236,6
Інші операційні доходи	392,3	308,7	-83,6	-21,3	473,6	164,9	53,4
Інші доходи	62,3	139,4	77,1	123,8	113,3	-26,1	-18,7
Всього доходів	17131,8	15567,4	-1564,4	-9,1	27476,1	11908,7	76,5
ВИТРАТИ							
Відрахування до резервів	1623,1	2081,9	458,8	28,3	11471,7	9389,8	451,0
Адміністративні та інші операційні витрати	12776,3	12432,3	-344,0	-2,7	15366,7	2934,4	23,6
Всього витрат	14399,4	14514,2	114,8	0,8	26838,4	12324,2	84,9
ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ							
Прибуток до оподаткування	2732,4	1053,3	-1679,1	-61,5	637,8	-415,5	-39,4
Витрати на податок на прибуток	-43,9	-2,1	41,8	-95,2	-2,0	0,1	-4,8
Чистий прибуток	2776,3	1055,4	-1720,9	-62,0	639,8	-415,6	-39,4

Джерело: розраховано за матеріалами [1, 27]

- торговельний дохід (дохід, що отриманий від торгівлі валютою і від продажу цінних паперів) протягом досліджуваного періоду змінювався також нерівномірно, зокрема він спостерігався тільки у 2020 і 2022 р.р. У 2022 р.

порівняно з 2020 р. він додав майже у двічі. Практика свідчить, що найчастіше на фінансовому ринку зростання торгівельного доходу спостерігається під час кризових явищ, коли банківські установи, бажаючи знизити кредитний ризик, переходять на більш активну роботу із валютою та цінними паперами;

- слід відмітити, що адміністративні витрати протягом 2020-2022 р.р. стабільно зростали, що негативно вплинуло на фінансовий результат діяльності банківської установи;

- основною причиною зниження прибутку у 2022 р. стало зростання суми відрахувань до резервів на +441,03%, що в першу чергу пов'язано із погіршенням якості кредитного портфеля.

Аналіз структури доходів та витрат АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р. показав, що найбільшу частку в доходах займають процентні доходи, у 2021 р. їх частка у загальній сумі доходів складала 107,77%, у 2022 р. – 137,14%, у 2022 р. – 81,68%. Частка витрат в досліджуваному періоді постійно знижувалася. Чистий процентний дохід у 2020 р. та 2022 р. займав майже половину всіх доходів АТ «Ощадбанк», а тільки у 2021 р. його частка була значно більшою серед усіх доходів банку і дорівнювала – 85,85%м структури доходів. Серед витрат у 2020 р. і 2021 р. найбільшу частка складала адміністративні витрати, 88,73% і 85,66% відповідно, однак у зв'язку із погіршенням якості кредитного портфеля у 2022 р. частка відрахувань до резервів різко зросла і склала 42,74%.

Таким чином, проведений аналіз фінансової діяльності АТ «Ощадбанк» дозволяє зробити висновок, що не зважаючи на негативні наслідки коронакризи та воєнної агресії росії, банк ефективно працює та забезпечує прибуткову діяльність впродовж всього аналізованого періоду.

3 Напрями вдосконалення управління капіталом банку на прикладі АТ «Ощадбанк»

АТ «Ощадбанк» здійснює управління капіталом з метою забезпечення продовження фінансової діяльності на ринку банківських послуг, максимізуючи прибуток акціонера шляхом оптимізації співвідношення запозичених коштів і власного капіталу.

Структура капіталу АТ «Ощадбанк» включає акціонерний капітал, резерви і непокриті збитки, інформація про які розкривається в консолідованому звіті про зміни у власному капіталі та за запозиченими коштами, які включають субординований борг. Банк регулярно переглядає структуру власного капіталу. В процесі такого перегляду комплексно аналізується його вартість, складові та ризики, що притаманні діяльності банку і загрожують втраті певної складової капіталу. АТ «Ощадбанк» проводить коригування структури капіталу, зокрема, шляхом додаткового випуску акцій та залучення/погашення субординованого боргу.

АТ «Ощадбанк» покриває кредитний, операційний і ринковий ризики за рахунок власного капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості, стабільності й обмеження ризику неплатоспроможності.

Аналізуючи власний капітал АТ «Ощадбанк» робимо висновок про те, що в 2020-2022 р.р. він поступово зростає, зокрема у 2021 р. порівняно з 2020 р. на +0,49%, у 2022 р. порівняно з 2021 р. – на +14,92%. Протягом 2020-2022 р.р. поповнення капіталу іншими способами чи додаткової емісії акцій банку не було. Придбання чи продажу акцій АТ «Ощадбанк» не здійснювала, а тому статутний капітал не змінювався протягом трьох останніх років і складає – 49472,8 млн. грн (таблиця 3.1).

Однак, сума власного капіталу в досліджуваному періоді зменшувалася на суму непокритого збитку, який із кожним роком дуже повільно зменшувався.

Таблиця 3.1 – Склад і динаміка власного капіталу АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 р.р.

Показники	2020, млн. грн	2021, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %	2022, млн. грн	Абсолютне відхилення (+, -), млн. грн	Темп приросту, %
			2021/2020	2022/2021		2021/2020	2022/2021
Статутний капітал	49472,8	49472,8	0,0	0,0	49472,8	0,0	0,0
Резервні та інші фонди банку	270,0	421,6	151,6	56,1	474,3	52,7	12,5
Резерви переоцінки	3230,5	2936,3	-294,2	-9,1	2900,5	-35,8	-1,2
Непокритий збиток	-31038,2	-30960,8	77,4	-0,2	-30633,3	327,5	-1,1
Власний капітал	21935,2	21869,9	-65,3	-0,3	22214,3	344,4	1,6
Усього зобов'язання та власний капітал	235722,5	236887,7	1165,2	0,5	272238,8	35351,1	14,9

Джерело: розраховано за матеріалами [1, 27]

Протягом 2020-2023 р.р. нормативи капіталу АТ «Ощадбанк» перевищували граничні значення згідно із вимогами НБУ та Базельського комітету з банківського нагляду (таблиця 3.2).

Так регулятивний капітал банку зростав з 10,5 млрд до 15,2 млрд, що значно перевищує допустиме порогове значення в 200 млн грн.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу становив 18,04%-18,62%, тобто був не менше 10 % допустимого порогу.

Норматив достатності основного капіталу зріс з 11,9% до 15,6%, що також відповідає нормативному показнику на рівні не менше 7%.

Таблиця 3.2 - Економічні нормативи АТ «Ощадбанк» в 2020–2022 р.р.

Норматив		2020	2021	2022
H1	Регулятивний капітал (млн грн)	10474,0	12424,7	15223,2
H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	18,04	13,71	18,62
H3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	11,91	9,29	15,58
H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	88,40	83,02	
H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	15,12	14,27	15,18
H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	64,82	35,85	67,06
H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	7,20	4,69	1,61
H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,80	0,80	0,01
H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,84	0,84	0,01
Л13-1	Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (не більше 5%)	3,2918	1,4973	3,2731
Л13-2	Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (не більше 5 %)	0,0014	0,4076	0,1663
LCR _{вв}	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (не менше 100 %)	286,1481	219,0838	305,9589
LCR _{ів}	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (не менше 100 %)	467,5593	318,1802	333,6871
NSFR	Коефіцієнт чистого стабільного фінансування - 80% – з 01.04.2021 р.; - 90% – з 01.10.2021 р.; - 100% – з 1 квітня 2022 року.	-	122,3173	171,8394

Джерело: розраховано за матеріалами [1, 27]

Також у 2022 році не дивлячись на негативні наслідки війни АТ «Ощадбанк» забезпечив дотримання встановлених регулятором нормативів ліквідності. Так, на 01.01.2023 р. коефіцієнт LCR покриття ліквідністю за всіма валютами становить 312% (при нормативному значенні >100%), коефіцієнт LCR покриття ліквідністю в іноземних валютах становить 241% (при нормативному значенні >100%), коефіцієнт NSFR чистого стабільного фінансування становить 177% (при нормативному значенні >90%).

З метою виконання встановлених кількісних показників та забезпечення достатності капіталу АТ «Ощадбанк» зобов'язаний виконувати вимоги, що стосуються мінімальних сум та співвідношень всього капіталу і капіталу I рівня до активів, зважених із врахуванням ризику.

Кількісні показники, що встановлені Базельським комітетом для забезпечення адекватності капіталу, вимагають від банків підтримувати мінімальні суми та співвідношення загального капіталу на рівні 8% та капіталу I рівня на рівні 4% до суми зважених на ризик активів.

У таблиці 3.3 представлений аналіз регулятивних капітальних ресурсів АТ «Ощадбанк» для цілей визначення адекватності капіталу відповідно до Базельської угоди щодо компонентів капіталу.

Дані таблиці 3.3 свідчать про те, що АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р. підтримує мінімальні суми та співвідношення загального капіталу на рівні 16,93%-15,02% (що вдвічі більше нормативно допустимого значення - 8%) та капіталу I рівня на рівні 14,59%-13,41% (що більше як у три рази більше нормативно допустимого значення - 4%) до суми зважених на ризик активів.

Базовим показником прибутковості АТ «Ощадбанк» виступає рентабельність активів (ROA). Даний показник є індикатором, який показує професіоналізм і ефективність роботи його менеджерів і характеризує внутрішню політику банківської установи, які стосуються забезпечення оптимальної структури активів і пасивів із погляду доходів та витрат. Значення даного показника саме для банківських установ бажано щоб було

більшим за 1 %. АТ «Ощадбанк» зміг досягнути цього значення лише у 2020 році.

Таблиця 3.3 - Регулятивні капітальні ресурси АТ «Ощадбанк» для цілей визначення адекватності капіталу в 2020-2023 р.р.

Назва показника	Роки, млрд грн		
	2020	2021	2022
Склад регулятивного капіталу			
Капітал I рівня			
Акціонерний капітал	49725,0	49725,0	49725,0
Непокритий збиток	-30335,0	-30106,9	-29777,8
Всього кваліфікованого капіталу I рівня	19390,0	19618,1	19947,2
Капітал II рівня			
Резерви переоцінки	2550,6	2256,3	2221,5
Субординований борг	565,5	306,9	182,8
Всього кваліфікованого капіталу II рівня до ліміту 100% сукупного капіталу I рівня	3116,1	2563,2	2404,4
Всього регулятивного капіталу	22506,1	22181,2	22351,6
Показники капіталу			
Всього регулятивного капіталу, вираженого як процент від загальної суми активів, зважених на ризик	16,93%	16,61%	15,02%
Всього капіталу I рівня, вираженого як процент від активів, зважених на ризик	14,59%	14,69%	13,41%

Джерело: розраховано за матеріалами [27]

Рентабельність дохідних активів відрізняється від попереднього показник рентабельність активів (ROA) тим, що вказує на рівень ефективності використання саме робочих активів. В досліджуваному періоді даний показник динамічно зменшувався, зокрема у 2020 р. його значення було максимальним і становило 16,2%, тоді як у 2022 р. значення показника було мінімальним і становило 2,33%. Отже ефективність використання робочих активів АТ «Ощадбанк» з року в рік знижується.

В світлі обраної теми дослідження досить важливим показником для банку виступає рентабельність капіталу (ROE), який показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн власного капіталу банку. Нормативне мінімальне допустиме значення даного показника для банків становить 15%. В 2020-2022 р.р. рентабельність капіталу АТ «Ощадбанк» знизився з 12,66% до 1,95% відповідно, що вказує на незадовільний стан капіталу банку та є негативним явищем для нього (рисунок 3.1).

Показник рентабельності статутного капіталу характеризує ефективність внесків акціонерів АТ «Ощадбанк». Динаміка даного показника схожа із тенденціями зміни значень попередніх показників рентабельності банку, зокрема його значення в 2020 р. складає 5,6% і є найбільшим у досліджуваному періоді, а у 2022 р. - році найменше на рівні 1,29%.

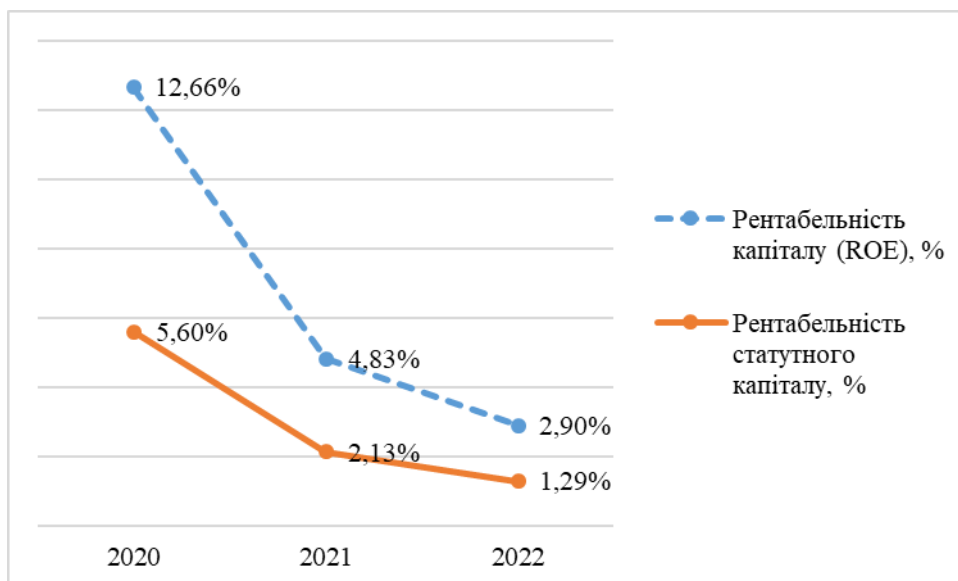

Рисунок 3.1 – Динаміка показників рентабельності капіталу АТ «Ощадбанк» в 2020-2022 р.р.

Джерело: побудовано за матеріалами [1, 27]

Відповідно до стратегії розвитку АТ «Ощадбанк» основними напрямками діяльності в майбутньому має бути розвиток депозитних і кредитних продуктів із забезпеченням високого рівня якості кредитного портфеля і відповідним зростанням розміру строкових депозитів, а також

продовження його активної роботи, щодо погашення частки непрацюючих кредитів.

Вважаємо, що управління капіталом – є постійним маневруванням між оптимізацією капіталу, ефективністю його використання на стратегічному і операційному рівнях з використанням конкретних стратегій, методів і інструментів здійснення управління. Здійснюючи управління капіталом банку менеджер постійно маневрує між рівнем його ризику і достатністю капіталу, а також обов'язково має дотримуватися встановлених НБУ економічних нормативів.

В основу здійснення менеджменту капіталу банку покладено виконання таких завдань:

- оцінка достатності капіталу, його оптимізація і планування напрямків використання капіталу в межах проведення активних операцій;
- оцінка існуючих ризиків, які здійснюють вплив на формування і використання капіталу банку;
- тестування стійкості банку щодо зовнішніх і внутрішніх факторів ризиків;
- формування системи управління капіталом банку як на стратегічному так і операційному рівні.

Управління капіталом банку поділяється на етапи, які наведені в таблиці 3.4.

За мету управління капіталом АТ «Ощадбанк» на стратегічному рівні можна обрати:

- розширення активних операцій;
- зменшення банківських ризиків;
- зниження вартості капіталу;
- збільшення прибутку;
- забезпечення фінансової стійкості.

Залежно від обраної мети доцільно сформулювати цілі управління капіталом банку.

Таблиця 3.4 - Етапи управління капіталом АТ «Ощадбанк» на стратегічному рівні

Етапи процесу управління	Зміст етапу
Формулювання мети і цілей управління капіталом	- визначення мети управління капіталом банку; - визначення стратегічних цілей управління капіталом банку; - визначення тактичних цілей управління капіталом банку
Аналіз та оцінка поставленої мети та цілей на базі прогнозу фінансового стану банку	- фінансово-економічний аналіз звітності банку; - формування планової фінансової звітності на наступний рік
Аналіз можливих ризиків для банківської установи	- дослідження сильних та слабких сторін банку за допомогою SWOT-аналізу; - оцінка ризиків коефіцієнтним методом; - коригування поставленої мети і завдань на основі оцінки ризиків
Формулювання та реалізація стратегії	- формування стратегії управління капіталом банку та оцінка альтернативних стратегій здійснення управління; - затвердження та реалізація стратегії
Контроль за реалізацією процесу управління капіталом банку	- аналіз причин відхилень від виконання стратегічного плану; - вживання оперативних заходів з метою виконання наступних стратегічних завдань та дій у встановлений термін; - оцінка результатів управління капіталом та можливих коригувань стратегічного плану в майбутніх періодах

Джерело: [14]

Наступним кроком на шляху стратегічного управління капіталом банку є здійснення аналізу та оцінку власного та позикового капіталу банку з метою виявлення менеджером можливих проблем ефективного використання капіталу банку.

Величина капіталу АТ «Ощадбанк» впливає на:

- обсяг його активних операцій;
- обсяг депозитної бази;

- можливості розміщення коштів на фінансових ринках;
- максимальний розмір кредитів;
- величину відкритої валютної позиції тощо.

«Під моделлю управління капіталом банку розуміють сукупність елементів, які включають принципи та методи управління, метою яких є:

- формування оптимальної величини і структури капіталу;
- ефективне використання капіталу» [15].

Сучасна практика управління капіталом банків України передбачає два рівня його проведення (рисунок 3.1):

- рівень регулятора - державне управління – здійснює НБУ через встановлення економічних нормативів діяльності й оцінку стійкості банку;
- рівень банку - спрямованість управління на виконання вимог НБУ щодо нормативів й оцінки стійкості.

Рисунок 3.1 – Рівні управління капіталом АТ «Ощадбанк»

Джерело: [41]

Наступним етапом управління капіталом АТ «Ощадбанк» на стратегічному рівні є визначення можливих ризиків, які здійснюють вплив на капітал банку та оцінка його ефективності на базі SWOT-аналізу, який передбачає одночасну оцінку факторів зовнішнього та внутрішнього

середовища діяльності банку. Метою SWOT-аналізу є визначення впливу найбільш істотних небезпек та можливостей ринку на сильні та слабкі сторони діяльності банківської установи, тобто «SWOT-аналіз показує, які саме негативні зовнішні фактори можуть послабити досягнуту конкурентну перевагу банку в тих чи інших напрямках діяльності, і які можливості ринку на даному етапі дозволяють зміцнити раніше слабкі позиції банку» [41].

В таблиці 3.5. подано матрицю SWOT-аналізу АТ «Ощадбанк».

Таблиця 3.5 - Матриця SWOT-аналізу АТ «Ощадбанк»

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
1. Велика мережа відділень банку та банкоматів; 2. Державна підтримка банку; 3. Гарантування повного збереження і повернення вкладів фізичних осіб; 4. Можливість надання кредитних канікул; 5. Репутація надійного банку	1. Недостатньо швидка робота співробітників банку із клієнтами; 2. Недосконала система бізнес-адміністрування (самообслуговування в банку); 3. Надмірний документообіг; 4. Велика плинність кадрів
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
1. Розширення спектру банківських послуг; 2. Покращення якості Веб-банкінгу «Ощад24/7»; 3. Покращення якості сервісу SMS-інформування; 4. Розширення спектру надання послуг для окремих сегментів бізнесу (спільна з державою реалізація державних програм кредитування) та населення (ВПО, пенсіонерів; студентів)	1. Політична й економічна нестабільність у країні, воєнні дії 2. Різка зміна курсу валют; 3. Інфляційні процеси; 4. Велика кількість конкурентів з аналогічним спектром банківських послуг; 5. Загроза хакерських атак на електронні сервіси банку; 6. Ризики неповернення наданих банком кредитів

Джерело: побудовано за матеріалами [41, 1]

За результатами проведеного аналізу менеджери банку розробляють стратегію управління капіталом, в якій обов'язково визначається система критеріїв оцінки капіталу, фактори зовнішнього і внутрішнього впливу на капітал, пріоритети в забезпеченні управління капіталом, інструменти управління. Стратегія управління капіталом обов'язково узгоджується із загальною стратегією розвитку банку, визначає і його розмір, масштаби діяльності, що в кінцевому результаті істотно впливає на управління капіталом банку. В стратегії управлінні капіталом банку зазначаються ризики, з якими може зустрітися банк і в залежності від схильності менеджменту ризикувати, будуються наступні стратегії управління капіталом: «агресивна (мінімальний розмір власного капіталу), захисна (висока частка власного капіталу) та збалансована» [14].

Ці ж варіанти стратегії застосовуються банком і для окремих напрямків діяльності на окремих сегментах ринку.

АТ «Ощадбанк» використовує агресивну стратегію діяльності. Він прагне до збереження лідерських позицій та отримання переваг за рахунок ціноутворення, де він пропонує більш дешеві банківські продукти та послуги, ніж його конкуренти. Це досягається за рахунок відмови від нерентабельних структурних підрозділів та бізнес одиниць, скорочення операційних та господарських витрат за рахунок оптимізації внутрішніх технологічних процесів. Стратегічний вибір АТ «Ощадбанк» на шляху досягнення конкурентної переваги на ринку залежить від доступності одного чи кількох із наступних факторів:

- наявність висококваліфікованих співробітників;
- знання специфіки діяльності певних груп клієнтів;
- перевага розташування;
- застосування сучасних банківських технологій;
- ступінь домінування на ринку або сегменті ринку,
- ступінь ефективності системи управління банком загалом та його капіталом зокрема,

- система стимулювання співробітників банку тощо.

Рисунок 1.2 - Механізм управління власним капіталом АТ «Ощадбанк»

Джерело: побудовано за матеріалами [1, 2, 3, 6, 20, 25]

Наскільки банк зумів втілити це у своїх планах і в їх реалізації цих планів – залежить кінцевий фінансовий результат його діяльності.

З огляду на зазначене вище нами пропонуємо механізм управління власним капіталом АТ «Ощадбанк» (рисунок 3.2).

Запропонований механізм управління власним капіталом банку, який дозволяє комплексно здійснювати управління формуванням в використанні власного капіталу банку і ґрунтується на здійсненні поетапного вибору та використання джерел, методів, важелів, інструментів, заходів забезпечення достатності та якості власного капіталу банку. Реалізація запропонованого підходу спрямована на забезпечення підвищення ефективності управління власним капіталом банку та зростання його капіталізації.

Незважаючи на те, що складові елементи механізму формування власного капіталу банку подані в загальному вигляді, сам він є унікальним і вимагає уважного врахування різних чинників та особливостей, включаючи визначення цілей та реалізацію програми, адаптованої до наявних ресурсів банку.

Висновки

У магістерській дипломній роботі подано варіант вирішення наукового завдання щодо забезпечення управління капіталом банку за матеріалами АТ «Ощадбанк».

Капітал банку – це частина банківських ресурсів, що є у його розпорядженні та використовуються банком для здійснення операцій з метою отримання прибутку, убезпечення від ризиків та забезпечення стабільності і надійності функціонування в умовах викликів та загроз. Його структура є досить складною і визначається необхідністю дотримання економічних нормативів, потребою у формуванні резервів на випадок непередбачених ситуацій, потребою у формуванні різних фондів, призначених для реалізації політики розвитку банку.

Дослідження сутності, функції, принципів, ознак класифікації та сучасних підходів до управління власним капіталом банку вказують на його динамічну й функціональну природу, яка забезпечує ведення активної банківської діяльності починаючи із самого утворення. Функціональність капіталу банку забезпечує збереження довіри до банківських установ зі сторони домогосподарств і бізнесу, а здійснення поточних та стратегічних функцій забезпечує реалізацію фінансової стійкості банківської системи.

Ефективний процес управління власним капіталом банківської установи, а не лише моніторинг його наявності, виступає істотним чинником в досягненні його стійкого економічного зростання за ринкових умов господарювання. Формування і реалізація банківської політики щодо управління власним капіталом банку є методом досягнення його стійкості, конкурентоспроможності та безпеки і здійснюється засобами теоретико-методичної бази, яка б враховувала особливості процесу формування і використання власного капіталу банку, трансформувала їх в комплекс

відповідних процедур, які є складовими управління та мають особливу актуальність в ринкових умовах господарювання.

Дослідження сучасного стану розвитку банківської системи України показало, що в 2020-2022 р.р. даний сектор пройшов складний шлях реформ та змін, які дозволили підвищити його стійкість та ефективність. Основними тенденціями розвитку банківської системи України є: скорочення кількості банківських установ, зокрема і за рахунок банків із іноземним капіталом та кількості їх підрозділів; адаптація банків до умов роботи у воєнний період; позитивна динаміка активів та незначне зменшення кредитного портфеля банківської системи України; збільшення пасивів банків (а саме їх зобов'язань); прагнення до забезпечення стійкості і стабільності в умовах воєнного стану. Найвною залишається певна недовіра до банківської системи України. Незважаючи на повномасштабне воєнне вторгнення росії та виклики, з якими зустрілася вітчизняна банківська система, більшість вітчизняних банківських установ залишаються добре капіталізованими. Тобто, попри війну і зростання кредитних ризиків, дефіцит капіталу вітчизняних банківських установ не є загрозливим, оскільки спостерігається зростання рівня платоспроможності банківської системи в умовах воєнного стану.

АТ «Ощадбанк» є системно-важливим банком України. Відповідно до сформованої бізнес-моделі він є універсальним банком. Пріоритетними напрямками діяльності банку є забезпечення лідируючих позицій з обслуговування роздрібного, мікро-, малого, середнього корпоративного бізнесу. Основними видами діяльності АТ «Ощадбанк» є залучення депозитів юридичних і фізичних осіб, надання кредитів, ведення банківських рахунків і торгівля цінними паперами, здійснення операцій із іноземною валютою. АТ «Ощадбанк» є державним банком, в якому всі 100% акцій належать державі. Фінансові показники діяльності АТ «Ощадбанк» за 2022 р. показують, що банк успішно долає негативні наслідки, які зумовлені повномасштабним вторгненням росії. Не дивлячись на виклики війни банк дотримується вимог

регулятора, є достатньо капіталізованим і забезпечує прибуткову діяльність. Незважаючи на всі складнощі 2021-2022 р.р. АТ «Ощадбанк» беріг прибуткову діяльність і отримав у 2022 р. прибуток у розмірі 639,8 млн грн. Позитивний фінансовий результат банку насамперед забезпечений високою адаптацією до складних умов функціонування банківського сектора в умовах воєнного стану. У 2022 р. АТ «Ощадбанк» вступив до ФГВФО і вперше здійснив виплати до нього розміром 777,2 млн грн, що мало вплив на формування чистого прибутку банку. Не дивлячись на негативні наслідки війни АТ «Ощадбанк» забезпечив формування достатнього обсягу регулятивного капіталу, дотримання встановлених регулятором нормативів капіталу, ліквідності рентабельності. Банк підтримує мінімальні суми та співвідношення загального капіталу на рівні 16,93%-15,02% (що вдвічі більше нормативно допустимого значення - 8%) та капіталу I рівня на рівні 14,59%-13,41% (що більше як у три рази більше нормативно допустимого значення - 4%) до суми зважених на ризик активів.

АТ «Ощадбанк» використовує агресивну стратегію діяльності. Він прагне до збереження лідерських позицій та отримання переваг за рахунок ціноутворення, де він пропонує більш дешеві банківські продукти та послуги, ніж його конкуренти. Це досягається за рахунок відмови від нерентабельних структурних підрозділів та бізнес одиниць, скорочення операційних та господарських витрат за рахунок оптимізації внутрішніх технологічних процесів.

З метою забезпечення ефективного управління нами запропоновано механізм управління власним капіталом АТ «Ощадбанк», який дозволяє комплексно здійснювати управління формуванням і використанням власного капіталу банку і ґрунтується на здійсненні поетапного вибору та використання джерел, методів, важелів, інструментів, заходів забезпечення достатності та якості власного капіталу банку. Реалізація запропонованого підходу спрямована на забезпечення підвищення ефективності управління власним капіталом банку та зростання його капіталізації.

Список використаної літератури

1. АТ «Ощадбанк» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/> (дата звернення: 18.11.2023).
2. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Сташишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 580 с.
3. Банківський менеджмент : навчальний посібник / [Зянько В. В., Спіфанова І. Ю., Коваль Н. О., Ткачук Л. М.]. – 3-тє вид., доп. – Вінниця : ВНТУ, 2022. – 170 с.
4. Бобиль В.В. Ідентифікація, оцінка, планування та зниження фінансових ризиків за центрами відповідальності банку / В. В. Бобиль // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2020. - № 13. – с. 121-129.
5. Бодрецький М. В. Управління власним капіталом банків / М.В. Бодрецький // Інвестиції: практика та досвід. – 2023. - № 23. – С. 60-68.
6. Бондарчук М. К., Алексєєв І. В., Кльоба Л. Г. Банківська система : навч. Посіб / М. К. Бондарчук, І. В. Алексєєв, Л. Г. Кльоба. - Львів : Ліга-Прес, 2017. - 246 с.
7. Вовчак О. Д. Урахування ризику концентрації у рамках концепції внутрішньої процедури оцінки достатності капіталу банку: методологічний і прикладні аспекти. / О. Д. Вовчак, І.Б. Дмитренко // Вісник Університету банківської справи. – 2020. – № 2 (38). – С. 11-20.
8. Вовчак О.Д. Оцінка достатності капіталу банку в умовах ринкової невизначеності: теорія і практика : монографія / О. Д. Вовчак, І. Б. Дмитренко. - Львів : Університет банківської справи, 2021. — 259 с.
9. Гладких Д. М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання / Д.М. Гладких // БІЗНЕСІНФОРМ. - 2021- № 5. – С. 327-333.

10. Грудзевич У. Я. Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]/ У. Я. Грудзевич, Н. П. Дребот // Економіка та суспільство. - 2023. - Випуск № 48. - Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2277>
11. Данидишин Б. Підсумки 2022 року та завдання на 2023 рік / Б. Данилишин // Економічна правда. – 2022. – 28 грудня. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695523/> (дата звернення: 12.12.2023)
12. Діагностика стабільності банківського сектору 2023: підсумки першого півріччя. // Економічна правда. – 2023. – 30 серпня. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/08/30/703699/> (дата звернення: 07.12.2023)
13. Діденко І. В. Аналітична оцінка індикаторів капіталізації банківської системи та макроекономічної стабільності в Україні. / І. В. Діденко, А. Ю. Єфіменко // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2021. – № 2. – С. 118-125.
14. Дроботя Я. А. Управління капіталом комерційного банку / Я.А. Дроботя, М.Ю. Телятник // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. 021. - Випуск №31. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-9>
15. Журавльова Т. О., Макаренко Ю. П., Турова Л. Л, Сірко А. Ю. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с.
16. Іваній К.О. Роль та місце управління банківським капіталом в системі управління банком / К.О. Іваній // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2022. - №6. – С. 711-715.
17. Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 р. №368 – [Електронний ресурс] –

Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 12.12.2023)

18. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 440 с

19. Коваль О. А. Управління власним капіталом банку / О.А. Коваль, І.Р. Прищенко // Ефективна економіка. – 2020. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8367> (дата звернення: 15.12.2023)

20. Левицький В.В. Банківський менеджмент: конспект лекцій / В.В. Левацький. - Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 102 с.

21. Лисенок А.В. Удосконалення сутності та класифікації власного капіталу банку / А.В. Лисенок // Формування ринкових відносин в Україні. - 2020. - Вип. 1 (224). - С. 24–30.

22. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Рішення правління НБУ від 15.12.2017 № 803–рш. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text> (дата звернення: 10.12.2023)

23. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Пер. з англ. С. Панчишина. - К.: Основи, 1998. - 963 с.

24. Міщенко В. І. Банківські операції: підручник / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська. – К.: Знання, 2016. – 727 с.

25. Мойсеєнко І.П. Аналіз формування та використання банківського капіталу / І.П. Мойсеєнко, І.С. Козій // Соціально-правові студії. - 2020. - Випуск 3 (9). - С. 154-161.

26. Мулик Т.О. Оцінка достатності капіталу вітчизняних банків як запорука їх надійності / Т.О. Мулик, Я.І. Мулик // Ефективна економіка, 2021. - №7 - [Електронний ресурс] - Режим доступу:

http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/7_2021/75.pdf (дата звернення: 28.11.2023)

27. Національний банк України - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 22.11.2023)

28. Нормативи капіталу та їх складові (у розрізі банків). Наглядова статистика. НБУ. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 08.12.2023)

29. Онищенко Ю.І. Чинники формування власного капіталу банків України / Ю.І. Онищенко, Т.С. Гребенщикова // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 525-530.

30. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи) - [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Basel_Core_principles_2012.pdf (дата звернення: 01.12.2023)

31. Петик Л.О. Особливості формування банківського капіталу в Україні / Л.О. Петик, В.В. Підкорчевна // «Молодий вчений». - 2019. - №11 (75). - С. 583-586.

32. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку: Указ Президента України 23 листопада 2011 року N 1063/2011. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011#Text> (дата звернення: 08.12.2023)

33. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ № 64 від 11.06.2018р. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 12.03.2023).

34. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

35. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 16.11.2023).

36. Радова Н.В. Достатність капіталу у забезпеченні фінансової стабільності діяльності банків України / Н.В. Радова // Науковий Вісник Одеського національного економічного університету. - 2021. - № 11-12 (288-289). - С. 56-67.

37. Стратегія управління ризиками АТ «Ощадбанк»: Рішенням наглядової ради АТ «Ощадбанк» від 23.01.2020 р. (зі змінами). - [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.oschadbank.ua/uploads/1/7910-strategia_upravlinna_rizikami_2_0.pdf (дата звернення: 15.11.2023).

38. Суторміна К. М. Економічна сутність банківського капіталу / К.М.Суторміна. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32611951.pdf> (дата звернення: 15.11.2023).

39. Хома І.Б. Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України / І.Б. Хома, С.Є. Папірник // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. – 2022. - Випуск №43. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1694/1629> (date of application: 03.12.2023)

40. Чорна О. Є. Капіталізація банківської системи як механізм підвищення темпів економічного зростання країни/ О. Є. Чорна, А. В. Атаманцева // Європейський вектор економічного розвитку. – 2018. - №1(8). – С. 235-242.

41. Шумкова В.І. Використання матричних методів для удосконалення стратегічних напрямів маркетингової діяльності в комерційних банках / В.І. Шумкова // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 221. – С. 292-298.

42. Burns Robert L. Economic Capital and Assessment of Capital Adequacy / L. Burns Robert // Supervisory Insights. – Winter, 2004 - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.fdic.gov/regulations/examinations/supervisory/insights/siwin04/economic> (date of application: 03.12.2023)
43. Tiesset M. Regulatory capital end economic capital / M. Tiesset, P. Troussard P. // Banque de France. Financial Stability Review. – November, 2015. – № 7. – p. 59 – 74.
44. Thoraval P. Y. The Basel II framework: the role and implementation of Pillar 2 / P. Y. Thoraval // – Banque de France. Financial Stability Review. – December, 2016. – № 9. – p. 118 – 123.

ДОДАТКИ